

«Ставмуывса пролетаріјас, օтутчօј!»

ОРДЫМ

Комі-јөзлөн
журнал

2 №

1926

Сыктывдін-ка р.

1-1 7

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б.)

№ 2 — Ноябрь — 1926 год.

Устьысольск, Набережная, 41.

НЗК Коми
1-1

Ставмуывса пролетаріјјас, օтутчօј!

ОРАЫМ

Комі-јօзлы журнал

Лезօ ВКП-лօн Обком

быд-тօлыгыи օтчыд.

2 №.

Нојабр

1926 во.

Кытчօ кыскօны партијаын паныд-муныҗас.

Сօвет-государство Коммунист-партија веккօдлօмօн нօжјօнօкօн вօчօ гօкыд уж—течօ выль сотсиалистическеј государство. Война-бօрын օнօз муніс важсօ-на дօмлօм, лօгօдлօм. Зев уна вын пунктօмօн, зильмօн коммунист-партија, став ужалыг јօзօн отсалօмօн, сувтօдис важ овмօссօ. օні фабрик-заводјас, сельскеј кօзајство вօчօны быдсама пօлօс тօвар војнаօз-мында-нын (мыј-сурօ җеуна ещажык, мыј-сурօ-і унжык). Тајօ вогаҗ овмօс сувтօдօм, кыпօдօм мијан вежсօ. օні оз-нын ков важсօ лօсօдны, сійօ лօгօдօма-нын. Ковмас заводитны выль-вылօ овмօс кыпօдны: стрօитны выль фабрик-заводјас выль-ногօн, буржык-ногօн, ужјассօ нуօдны наука велօдօм-серти.

Тајօ возын-локтан-ужыс вօчօм-уж-доргыс јона-на лօօ гօкыд. Промышленносттօ, став овмօстօ лептыны важ-кофօз (кущօм вօлі војнаօз) колօ вօлі ещажык сօм, гашкօ, ещажык вын. Возօ-вылօ овмօс кыпօдօм Сօвет-республикаын мунны сещօм օдјօ оз-нын вермы. Лօօ јона мօвпалօмօн, кужмօн заводитны ужавны. Сегса-і јона օдјօ паскօдны овмօс-кыпօдан-уж мијан гօмыс оз-на тырмы. Лօօ паскօдчыны сійօ барышјас-вылас, кодօс кутасны сетны мијан фабрик заводјас, корттујјас, да став ужалыг-јօзыс гօм-чօжан кас-сајас-пыр

Капиталист-государствојас мијанлы, ферт, оз отсавны. Најօ Сօвет-республикаса ужалыг јօзлы сօмын мыј-вермօны омօлօс вօчօны. Сегса мијан государство-пыщкын асланым кутисны лоны, выль-ногօн овмօс-кыпօдан-тујтօ¹⁾ возтօмгаҗ, пабрікантјас, заводчикјас,

¹⁾ Новая экономическая политика

вузагы да мукод сецом јоз. Најо асланыс ужнас бара-жѳ торкони нуѳдны тајѳ выль овмѳс лептан ужсѳ.

Коммунист-партија ставсѳ тајѳс адѳѳ. Сижѳ чорыда мунѳ Ленин индѳм тужѳд, тѳдѳ, кыѳи сѳкыд ужсѳ нуѳдны, венны став паныдаган-торкан-торјассѳ.

Коммунист-партија, став ужалыг-јѳзѳн отсалѳмѳн, вескыда нуѳдѳ Совет-Сојуз сетсиализмань.

Ќткымынѳн кежисны вескыд-тујгыс.

Мижан-воѳын сулалан ыжыд ужыс повѳѳдѳс ѳткымын коммунист-партијаса шленјасѳс. Налѳн ез ло наѳејаыс партија вын-вылѳ, партија кужѳмыс-вылѳ, ез ло наѳејаыс щѳщ ужалыг-јѳз-вын-вылѳ тајѳ ыжыд ужсѳ нуѳдны, лѳѳѳдны сотсиализмсѳ Совет-Сојузын. Сецѳм јѳзыс (оппѳзитсијаѳн²⁾ шугѳны) сувтисны паныд Коммунист-партијаса Тсентралнеј Комитетлы, кутисны омѳлтны сылыг ужсѳ да кѳсјисны партијасѳ асланыс (асланыс-ылалѳм-горнѳлань) кыскыны. Паныд сувтисны ѳиновјев, Тротскиј, Каменев да ѳткымын мукѳд.

Тајѳ јѳзыс оз-нын первој таѳсѳ вѳчны. 1917-ѳд воын, кор Ленин-јорт чуксалѳ вѳли шыбытны меншевијасѳс, есерјасѳс да ужалыг-јѳз кижѳ богтны властсѳ, ѳиновјев да Каменев повѳисны сижѳ ужгыс, налѳн ез-жѳ вѳв партија да ужалыг јѳз-вылѳ наѳејаыс. Најѳ секи нѳти ез отсавны властсѳ богтны дај ужсѳ Совет правительствѳын ѳик первојсѳ ез нуѳдны. 1921-ѳд воын, војна помагѳм-бѳрти колѳ вѳли заводѳтны кутѳисны овмѳс-кыпѳдан-ужѳ, кыскыны щѳщ крестѳанѳс сижѳ ужас. Секи колѳ вѳли јѳна вежны ужаланногсѳ. Сы-вѳсна мыјкѳ-мында партијаса шленјас падмылисны-жѳ, лѳѳѳдлисны „рѳбочеј оппѳзитсија“. Тајѳ оппѳзитсијаыскѳд партијалы лѳли јѳна-коѳ воѳсагны. 1923-ѳд воын, овмѳс-кыпѳдан-уж паскѳдѳгѳн партијалы, сижѳ ужнуѳдѳм-гамлы сувтис паныд Тротскиј, Тротскиј ылалѳмјаскѳд партија пыр-на-жѳ воѳсагѳс. Аслас ылалѳмјасыс Тротскиј ѳнѳѳ-на ез ѳткажитчыв.

ѳнија оппѳзитсијаас ѳтлаасисны став-важ-паныд-партијалы муныгјасыс, ставныс партијаын мѳд-ногѳн думажтыг јѳзыс. **Налѳн абу ѳти чорыд программа, најѳ оз ставныс ѳти-ног мѳвпавны:** ѳти чукѳр шуѳ вѳли крестѳаналыг налог чингыны, мѳд чукѳр шуѳ содтыны, ѳти чукѳр шуѳ чукѳра-тѳвар-дон содтыны, мѳд—леѳны да сѳѳ воѳѳѳ. Најѳ ѳтлааслисны сѳмын Коммунист-партијаыг вештыны вескыда партијасѳ нуѳдыг јѳзсѳ, вештыны Тсентралнеј Комитетсѳ. Не ѳти-ногѳн мѳвпалѳмысла-ѳ тајѳ оппѳзитсијаыс лѳи вывти омѳл.

Оппѳзитсија кутис мунны партијаѳн щѳктытѳм тујјасѳд, вѳчны ассыс ужсѳ весѳг партијаыг гугѳн. Најѳ вѳли вѳчалѳны торја гуса собраньејас, партијаыслыг јѳзѳдѳны гуса бумагајас, ысталѳны ас-

²⁾ Оппѳзитсија—паныд сувтѳм.

гыныс јӱзсӱ торја гырыг карјасӱ чукӱртны на-дор сулалыг коммунистјасӱс. Бӱрја-вылас најӱ Мӱскуаын, Ленинградын да мукӱд карјасын кутисны ветлӱдлыны коммунистјас собраӱнејас-вылӱ, омӱлтны быд-ногӱн Тсентралнеј Комитетлыг ужсӱ, кӱсјисны став коммунист-партијасӱ кыскыны асланыс туж-вылӱ.

Сӱмын оппозиција јона ыпалӱ. Робочей-коммунистјас абу-нын сещӱм пемыдӱс,-гӱгӱрвотӱмӱс. Најӱ ез виӱдлыны партијалы паныд сувтыг-јӱз миҭа кывјас-вылӱ, најӱ гӱгӱрвоисны—кытчӱ кыскӱ оппозицијаыс. **Став коммунист-партија организатсијас Мӱскуаын, Ле-**

нинградын да мукӱд карјасын ӱтвылыг паныд сувтисны оппозицијалы, щӱктисны дуғдыны сылы тащӱм уж нуӱдӱмыс, ошкисны Тсентралнеј Комитетлыг уж нуӱдӱмсӱ.

Они чукӱртгылис Ставсоюзса конференција партијалӱн. Сижӱ конференција-вылас сӱз-жӱ шуисны оппозицијалыг ужсӱ партијалы паныд мунӱмӱн, меӱшевикјаслаӱ кыскӱмӱн.

Ылалӱмјас оппозицијалӱн.

Мыјӱнӱ тајӱ оппозицијаыс кӱсјӱ нуӱдны, кущӱм сылӱн программаыс, мыјӱн оз ӱтлаас став коммунист-партијаыскӱд? Налӱн—паныд мунуејасыслӱн (бӱрынжык вӱли пасјӱма-нын) абу ставныслӱн

өтi программа. На-пiын быд iчөтiк чукөрлөн емөг асланыс мөвпаломјас овмөс-кыпөдөм-јылыс. Сөмын најө партија-вын-вылө, ужалыг-јөз вын-вылө ескытөм (вериттөм)-вөсна кутисны бөрөнiтчыны бөрө, меншевикјаслаң кыскыны. Оппозитсијане код-гурө вөли шуоны: мијанөс-пө ортсыса дај госу­дарство-пыщкөсса капиталистјас-дор муныс јөзыс кутисны-нын вермыны, партијаыс-пө налы уна пөтачка сетө, најө-пө (капиталистјас-дор мунысјасыс) јонмисны-нын јона. А мукөд чукөрыс вөли шуоны: колө-пө јонжыка кыскыны капита­листјассө мијан овмөс кыпөдөмас, өтнаным-пө ми өгө вермөј ташөм ыжыд уң нуөдны.

Мед-ы:жыд торјалөмыс партијалөн оппозицијакөд Октабрса револютсија донјалөмын, воңө револютсија уң нуөдөмын. Мөд-ногөн поңө шуны: поңө-оз лөөдны сотсиализм өтi госу­дарствоын. Сеган-нын му­ноны став мукөд торјалөмыс оппозицијалөн Коммунист-партијакөд. Тротскиј вөли важөн-нын шуө: сотсиализм-пө өтi госу­дарствоын лө­өдны он вермы. Октабрса револютсија-пө абу сотсиалистическеј ре­волютсија. Тајө револютсијаыс-пө сөмын отсалас вөчны сотсиалисти­ческой револютсијасө Јевропаын. Револютсија-кө-пө Јевропаын дыр­жык оз ло, робочейјас да коммунист-партија-пө влагсө оз вермы­ны кутны асланыс киас. Револютсија-дырји-пө крестана отсалисны робочейјаслы, а дырөн-пө најө паныд сувтасны пыщкөсса буржу­азиякөд өтув робочейјас-вылө. Крестана-вылө Тротскијлөн нафеја абу. Сы-велөдөм-герти өтувтчөмыс робочей да крестана-костын оз вермы лоны. Крестана-пө вежасны дырөн влагсө, либө-пө полити­касө лоө зiкөз вежны. Сөрт, тајө шуөмыд абу коммунист-партија­лөн велөдөм. Коммунист-партија шуө: **Октабрса револютсија—сотси­алистическеј револютсија. Нужөмөн крестанакөд уң-нуөдөмөн поңө течны сотсиализма-олөм куш-өтi мијан госу­дарствоын.** Робочей да крестана-кост јитөдтөг өгө воө сетчө. Сөмын ми өгө-на шуө, мыј ка­питалист-госу­дарствојас оз вермыны мијан-вылө ускөдчыны војнайн. Видчыны наыө лөб, кытчөз мијан госу­дарство-гөгөр оз лоны сещөм-жө сотсиалистическеј госу­дарствојас, кытчөз мукөдлаын оз ло мијан­ын моз-жө револютсија. Кымынкө госу­дарствоын-кө ташөм револют­сијаыс лоас, сөки поңө-нын шуны—сотсиализмыс венис. Тази та-вылө вөли ви­зөддө Лөен-јорт, сiз-жө өни шуө мијан коммунист-партија.

Тротскијлөн ылалөм ворњиясыс меншевикјас-ног велөдөмыс сө­мын падмөдө робочейјасөс сотсиализм стрөитан ужын. Мыј-вөсна?

Он-өд вермы воңө мунны да овмөс кыпөдны, он-кө төд кыт­чө воан. Он вермы стрөитны сотсиализма овмөстө, он-кө векыда төд, верман он сiјөс стрөјитнысө.

Робочей класслөн-кө оз ло ескөмыс сотсиализм стрөјитөмас, налөн стрөитнысө көсјөмыс вермас чинны. А робочейјаслөн-кө сiјө чинө, јонмыны кутасны мијан госу­дарствоын быдгама-пөлөс паб­рикант­јас, купечјас. Таыс-кыңи тајө јешчө вермас нужөдны мукөд госу­дарствојасын револютсија-кыпалөм.

Зиновьев да Каменев вождөржык вөлі чорыда паныд сувтöны, воқсаоны Тротскіј-велөдөмкөд. Öнi најö вужісны ставныс Тротскіјлаңö. Öтувтчісны Тротскіјкөд щöщ сы-вöсна, мед јонжык лоö оппозиціяыс да кокніджык лоö венны, кыскыны аслаңыс партијасö.

Асланыс ылалөм-гертi көсјöны уж сувтöдны.

Сiз-кө, оппозиціја мөд-ногөн кутіс велөдны мијан государствоын социализм лөгөдөм-јылыс. Тајö мед-ыжыд ылалөмгаңыс најö кутісны вөчавны мукөд-пөлөс торксалөмјас.

Партија пыр-на зiлiс чорыда јiтны крестанаос робочейјаскөд. Сöмын робочей да крестана öтувтчөмөн робочей-класс вермас нуөдны, вескөдлыны государствонас. Став государствоса овмөс позö кыпөдны сöмын секi, пондан-кө кыпөдны крестаналыс овмөссö (сельское хозяйство) дај промышленностö öтпырјö. Торјөн некөднансö кыпөдны оз шогмы. **Коммунист-партија сiзi i шуö: колö-пö кыпөдны государствоса овмөс, промышленностö, пыр бурмөдны олөмсö робочейјаслыс да крестаналыс. Сы-вöсна партија пыр зiлö чiнтавны крестаналыс налогјас, чiнтыны фабрик-заводса төвар-донјас да мукөдтор.**

Оппозиціја öтарö гөгөрвоö. Сiјö көсјö кыпөдны промышленностсö öтнассö, крестаналыс овмөссö кыпөдтөг. Сiјö оз гөгөрво, сöмын секi позö быд-ног öдјöжык лептыны промышленносттö, кор төварсö нөбыгыс унжык лоö, кор крестанаыс оз кутны паныд мунны робочейслы. Сiјö гөгөрвотөм-вöснаыс оппозиціја щөктö лептыны дон чукөра (оптовей)-төвар-вылө, щөктö налогјас содтыны крестаналы, мед-пö öдјöжык позас кыпөдны мијанлыс промышленностсö. На-ног-кө вөчан, ферт, бурыд нiнөм оз ло. Налогјастö крестаналы содтөмөн сöмын крестана да робочейјас-кост јiтөдтö, öтувтчөмтö жугөдан. Крестана сiзтö кутасны паныд мунны робочейјаслы. Чукөра-төвар-дон лептөмыс омөлыс уна лоö. Чукөра-төвар донтö-кө лептан, лавкајасад вузалан төвар доныд, ферт, содас-жö. Сiјö мед вождөр кучкас гөль крестанаос да робочейјасос. Секi робочейјасыдлы лоö содтыны ужалан донсö. Крестанаыд төвар-донтö лептасны-жö. Загранітсаад секi государствоыдлы петкөдны наңјастö-да, мыјда лоö убыткаөн, сы-вöсна червонетс доныд бара вермас усны. Секi, ферт-нiн, крестаналөн робочейјаскөд јiтчөм оз ло. Промышленносттö тазтö оппозиціја велөдөм-ногыд он кыпөд, а зiкөз ускөдан.

Оппозиціја вөлі шуö, колö-пö мөд-ногөн нуөдны партија-пыщкөсса-ужсö, сетны унжык вөла шленјаслы. Öнi-пö партијаыс кејіс веккыд тујы, вејіс асгыс политикасö. Тајö асгаңыс лөгөдөм торсö оппозиціја быдлаö кутіс паскөдны, быд-пельөсын горзыны. Оппозиціја көсјö вөлі партија-пыщкын лөсөдны быдгама-пөлөс торја

чукорјас, ускодны партија-пыщкыс кывзём-вочёмсё (дисциплины) да разны став партијасё, жугодны коммунист-партијалыс пыщкёсса чорыда отувтчёмсё. Оппозитсија кёсјіс лептыны мјан партија-пыщкын вензём, мед кокнјжык лоі кывзём-вочёмсё партијасыс ускодны да пазодны. Сёмын партијаса шленјас гөгөрвоісны оппозиціялыс партијаёс омёлтны кёсјёмсё, чорыда паныд сувтісны. Сы-вёсна оппозиціја нінём ез вермы вёчны.

Партија-пыщкё торја чукорјас лёёёдавыны оз поз. Оз поз разны партијасыс чорыда отувтчёмсё. Вензём позё востыны ем-кё кущём-кё ыжыд-горны да ёти-кывјё-вотём горны. Мыј жылыс оппозиціясыс кёсјіс лептыны вензёмсё, сы-жылыс јона-нын горнитёма дај шуёма-нын партијалён ассыс кывсё сјездјас, конференціяјас-вылын.

Сегга оппозиціја јона паныд сувтіліс коммунист-партијаса уж-нуёданінјас-вылө (Тсентральнеј Комітет, Контрольнеј Коміссіја, Губернаувса Комітетјас-вылө, сіз-возё). Сіјё кёсјіс партијаса шлен-јассё сувтөдны партија-нуёдысјас-вылас. Сіјё вөлі, кызі вермө, омёлтө налыс ужсё. Сіјён оппозиціја сёмын кёсјіс омёлтчөдны партијалыс ужнуёданінјассё.

Оппозитсија кёсјіс паёкөдны асёсыс ужсё мукөд коммунист-партијајасын:

Оппозитсија ез сёмын Ставсојузса-Коммунист-партија-пыщкын ассыс ужсё нуөд. Сіјё заводітіліс вужөдны ассыс ужсё да кыскыны ас-дорыс мукөд государствоса коммунист-партијајасёс. Мукөд государствоса коммунист-партијајасын вөліны-жө сещөм паныд сулалыс јөзыс. Откымын сещөм јөзсё партијасыс вөтлөма-нын, (Шо-лем, Корш да мукөд), мукөдыс партијаас-на ужалөны (Урбанс да мукөд). Оппозитсија најјаслыс велөдөмсё вегкыдөн-жө кутіс шуны, накөд отвылыс кёсјіс бергөдны аслас туж-вылө мукөд государствоса коммунист-партијајасёс.

Сёмын мукөд государствоса коммунист-партијајас, Ставсојузса, коммунист-партија-моз-жө, ез ошкыны оппозиціялыс ужсё, шуісны ВКП (б) Тсентральнеј Комітетлыс ужсё вегкыдөн. Најө щөктөны мјан партијалы чорыджыка воґсасны оппозиціякөд, мед ас-сыныс ылалөмјассё ез вермыны пыртны партијаө.

Мукөд государствоса коммунист-партијајасыс Коммунистическеј Интернационал¹⁾ бөрјөм јөзыс шуісны вештыны уж-вывыс Коммунистическеј Интернационал преціфумыс Ҷіновјевөс.

Оппозітсіја тужод ог мунө.

Со кушом гырыгжык ыльучкіяс оппозиціалон. Тажө ыльучкі мөвпалөмјассө најө щөщ көсјісны став партијалы сујны да ас-туј-өдыс нуны, сөмын ез удайтчы. Најө став омөл-ногнаныс заводітлісны воғсасны партијакөд да партијаса шленјасыс вөлөм важ-до-рыс јона-һін вежөрабө.

Кор став партија чорыда паныд сувтіс оппозиціялы, сіјө пов-чис өтносөн колөмыс да сетіс ВКП (б) Тсентралнеј Комітетө гі-жөд. Сіјө гіжөдас најө көсјысөны дугдыны важ-моз ужсө нуөдөм-ыс. Најө шуөны: мі-пө кутам дорјыны асгыным мөвпалөмјас пар-тіја-воғын сөмын партијаөн лежөм тујјасөн. Најө көсјыгісны дуг-дыны став партијалы паныд ужнуөдөмгыныс, сөмын ас-ног мөвпа-лөмгыс најө ез өткажітчыны. Ас-ног мөвпалөмсө најө оз лыфды-ны ылапөмөн дај көсјөны воғө дорјыны сіјө ылапөмјассө партија-воғын.

Сөмын тајө партијалы еша на. Колө, мед најө агныс віста-ласны—налөн велөдөмыс абу лүчки-вегкыд велөдөм, најө ылав-лісны.

Шлапһиков да Мефведев вөлі нуөфөны-жө партијалы паныд уж. Најө јешщө ыжыд ыльучкіяс вөчлісны. Најө щөщ пыралісны тајө оппозиціяб. Сөмын најө ыважөн сетісны бумага Тсентрал-неј Комітетө да сені өткажітчісны став важ ужгыс. Најө лыфдө-ны агнысө мыжаөн, шуөны; ылавлім-пө да өнісаһ-пө көсјысам ужавны коммунист-партијакөд өтвылыс. **Коммунист-партијалы колө, мед Ҷиновјев, Каменев, Тротскіј да мукөд сіз-жө вістаөісны асла-ныс ылапөмөыс да заводітчісны ужавны коммунист-партијакөд өт-вылыс.**

Оппозиціја регыдөн оз-на чajt сетчыны партијалы. Öні, 15-өд партконференціја-вылын оппозиціја-јылыс вчис доклад Сталин-јорт. Сіјө доклад-куға сорһітісны оппозиціјаса јурјас—Каменев, Тротскіј, Ҷиновјев. Партија вөлі відчыгө, мыј конферентсіја-вылын оппози-ціја аслас гырыгжык ылапөмјасгыс вістасас. Сөмын ез сіз ло. Оп-позиціја век-на важ ылапөмјассө дорјө, дај воғө-кежлө көсјө дор-јыны. Оппозиціја јона заводітліс војдөржыксө партијалы паныд мунны да партијаыс најөс чорыда өлөдіс. Öні најө лаһтыштісны, на-дор мунысыс ез ло-да. Најө відчығөны өні партијалы да госу-дарствоыслы сөкыджык кад воіг, секі најө бара чajtөны паныд партијалы сувтны.

Сізкө, оппозиціја лөсөдчө-на воғө косаөны партијакөд. **Комму-нист-партијалы јешщө-на јонжыка ковмылас чорғөдны оппозиціјакөд вермасөм. Колө быдлаын пыр віставлыны ужалыс јөзлы оппозиціја-лыс ылапөмјассө. Сөмын кор став партијаса шленјасыс адғасны кытчө нуө оппозиціяыс, секі сылы аслыс лөб дугдыны партијалы па-ныд уж нуөдөмөыс.**

Һ-Уль.

Кер-шпал лезөм.

Важөн і өні мед ыжыд нажетка комі крестаналы сетө кер-шпал-дорын ужалөм. Тажө быд крестанін бура төдө. Но оз-на став кер-шпал-дорын ужалыгыс лучкі гөгөрво: кызі тајө ужыс отсалө кыпөдны областувса овмөс да кызі профсоюз да уж-жукөд (Отдел Труда) мырәны ужсө лөгөдны сізі, медым ескө ужалыгјассө ез әескөдны кер-шпал лезөдыгјасыс. Оз гөгөрвоны со-мыј-вөсна: өті-

кө—ег-на вермылөј быдлаын кыз-колө дафөдылы тудавныд да ин-давныд; мөд-кө—колан воөз крестанаыд, гырыс војнајас-бөрад, езжык төждыгылыны асгыныс ужсө кокнөдөмлаң, јонжыка зілісны грөш-көпејка нажөвітөм-вөсна. Колан-во комі крестаналы кер-шпал лезөмыс, Комму') заводјасын ужалөмыс, прөмышлајтөмыс да мукөд-торјыс вель уна-нын суріс нажөвітны. Сіқкө, поңө чәјтны—өні олөмыд важ-дорыс кокнөджык-нын лоны кутіс да поңө-нын мөвпыштлыны-і мукөд тор-јылыс.

Кер-шпал лезөм отсалө областувса ОВМӨСЛЫ.

Быд кер-шпал-дорын ужалыгылы колө төдны—таво област-паг-таын куш өтнас Комілес көсјө лезны 1.000.000 кер, 1.035.000 шпал

1) Уралса.

да 600.000 сыв пес, колан-вога-дорыг унжык: керјыс—241.000-өн, шпалыс—46.000-өн. Тајо став вöрыс јукгö лезнычествојасö со кызі:

	кер	шпал		кер	шпал
Сыктывсаыг	130.000	200.000	Турјасаыг	120.000	60.000
Сыктывдін-карсаыг	200.000	280.000	Пожөгсаыг	60.000	120.000
Немдінсаыг	100.000	60.000	Ношолсаыг	135.000	70.000
Нобдінсаыг	120.000	175.000	Леткасаыг	50.000	45.000
Јемвасаыг	85.000	25.000			

Сегга-öd Комілесыд-кынзі кер-шпалтö кутасны лезны: Печеролес, Русс-Англолес, Удöраын Северолес да јешщö мукöдјас.

Та-герті адјам: кер-шпал лезан уж-дінö таво ковмас зев-уна ужалыг (морт дај вöv). Вермана војтырлы да уна-ужалыг семјаслы бура уна-на бара позас најовітны.

Ферт, комі војтырлы тајö уж-берdad лоö бостгыны гөлöмса-нысжык. Мыјда Обісполкомлөн таво шуöма лезны кер-шпал, ковмас тыртчыны. Обісполком шуöм-мында-кө кер-шпалтö лезны огö вермö, секі нажеткаыд ічөтжык лоö дај сегга областувса бјуджет чінö. Бјуджет чінтыны некызі оз поз. Чінтан-кө бјуджеттö, чінтыны лоö-і. школајас, больничаяс, көн-гурö туж вöчöмыг лоö дугдыны да мукöд колан-торјасыг еновтчыны.

Со-öd кытчö кыскö, он-кө кер-шпалтö лез Обісполкомөн шуöм мындаыд. Сіјö, ферт, быдөнлы колö лоны гөгөрвоана. Вöртö вузалöмыг-öd гöмыд воіс бјуджетад: 1924-1925 воын 830.091 шайт, колан во 1.657.432 шайт. Таво көсјам бостны 1.618.000 шайт. Со сіјö кер-шпал лезöмыд да вузалöмыд мы-ыжда отсöг сетö областпыщса овмöстö кыпöдны.

Кызі ужöдöны да мынтысöны вөр-лезысјаслы.

Кер-шпал лезысјаслы јешщö колö тöдны: дон-јылыг, условје да мукöдтор-јылыг. Профсојуз да уж-јукöд öнөз пыр-на тајö уж-нас нокісны. Најö шуöны: тавога договорö-пö лоі сужöма уна вылторјас:

Öтi вылтор. Ужалöмыг пондасны мынтыгны тöварөн-наңөн: керјыс—30%, шпалыг—40%, кылöдчöмыг—25%. Тајö јона кыпöдö нажеткатö кер-шпал лезысјасыдлыг, кыпöдö кер-шпалтö лезöд-

ыҗасылдөн зөрҗыс-һаһыс донтөмжык-да. Налөн зөр-һаһыс вилө дон-җасыс со кушдөмбө:

	су	зөр	рузөг-пыз	
Һемдінын	9,5 ур ²⁾	Быдлаын 7,7 ур.	11 ур	
Керчомҗаын	9,5 "		11 "	
Пөдфельнеҗын	8,9 "		10,4 "	
Вісерын	9,2 "		10,7 "	
Мажаын	8,6 "		9,8 "	Гетөны Сык- тив-карса складын.
Җельенеҗын	8,6 "		9,8 "	
Зөвсөртын	8,6 "		9,8 "	
Сереговын	8,6 "		9,8 "	Бостны Сык- тив-карын.
Турҗаын	9,5 "		11 "	
Лөзымын	8,6 "		9,8 "	Бостны Сык- тив-карыс.
Сыктив-Ыбын	9,2 "		10,7 "	
Візінын	9,2 "		10,7 "	Межадор- складыс.
Межадорын	9,2 "		10,7 "	
Кебраын	9,5 "		11 "	
Палаузын	9,5 "		11 "	
Кожгортын	9,5 "	11 "		
Ложмаын	8,6 "	9,8 "		
Абҗачоҗын	8,6 "	9,8 "		

Тажө доныс зөр-һаһылдөн јона улын лавкаса-доныс. Сіјөн мі-і шуам, міса, тәварнад (зөр-һаһынад) кутасын мынтыгыны-да наһөт-каыд содас.

Сөгга кер-шпал лезыҗаслы-кө вегкалас омөл җельанка, секі лөб содтөд ужалан-дон-бердө 15%-өз. Тајө сіз-жө отсалө ужалыҗ-аслы наһетка содтыны.

Колан во вөлі шуөма лөгөдчөмас сізі: быд керлезыс кыскө 150 кер да 200 шпал—көт мыҗ-ылаыс. Таво абу сіз. Таво шуөма:

²⁾ Став-пөлдөс һаһыслыс: суыслыс-і, зөрҗыслыс-і, рузөг-пызыслыс-і тәні донсө індөма кілограмыс (1 кілограм—2¹/₂ пунт-гөгөр, стөчсө 2,4493 пунт.

верст-сајы да матысжык лоӧ кыскыны (вӧла-мортлы) кер—320-ӧс, а шпал—300. даскык верст-сајын-кӧ кер кысканыс, секі лоас леҕны да кыскыны 100 кер, 250 шпал. Ӧҕи верстсааҕыс да даскык верстӧҕыс кыҕи лыдыс чинӧ, ме сы-ҕылыг ог-һин гиж, сӧмын шуа: кымын ылын кыскыны кер да шпал, сымын сылӧн лыдыс еҕажык ботгӧ.

Колян војасӧ вӧлі ҕужӧдӧны гоҕса-свидѣтельствоыг-кутӧм-сӧм 2-3 воӧҕ. Локтан вогаҕ гоҕса-свидѣтельствоыг-кутӧм-сӧм пондасны уҕалыојаслы сетапны сижӧ-жӧ онас октабр тӧлыгын.

Товга кер-шпал леҕӧмыг таво пондасны мынтыгны 10 лун-мыгҕи норма тыртӧм-бӧрын. Колян во ез таҕи вӧв. Сегга вӧр кылӧдысјаслыг таво кутасны пурјасӧ примитны 2 лун-мыгҕи. Кык луннас-кӧ оз уфитны примитны, кутасны сетны сӧм 1 шајт да 30 урӧн быд сутки. Кылӧдчысјаскӧд рӧщӧтсӧ кутасны вӧчны горт-јасаныс.

Кер-шпал леҕны ботгчигӧн колӧ тӧдны і со мыҕ: каҕишсјејас-кӧ сиктјассаҕ 8 верст-сајын, сетчӧ кутасны вӧчны кер-леҕан—кер-кајас, быд керка вӧчӧмыг мынтыгҕны кер-шпал леҕӧдысјасыс 60 шајтӧн. Сиктјассаҕ-кӧ кер-шпал леҕан-инӧҕ лоб 50 верст лыбӧ ылынжык, секі мунан туж-вылас вӧчӧны ветлыг-муныслы шӧјтчан-керка (ҕимовка). Вӧр керка-дӧрын-кӧ матын ва оз ло, секі лӧгӧдӧны јукмӧс. Селанкаын-кӧ уҕалӧ 100 морт-дӧрыг унжык, сетчӧ лӧгӧдӧны пывсан. Уҕалигӧн висмӧм-дојмӧм јӧзлы таво сӧмсӧ ас-киас оз сетны, а кутасны леҕитны кык тӧлыгӧҕ кер-шпал леҕӧдыс-јас сӧм-вылӧ. Стракӧвӧј мынтӧны колян-вога мында-жӧ.

Кер-шпал леҕысјас-кӧ асгыныс нормаӧ оз тыртны, лыбӧ вош-таласны уҕалан-кӧлујсӧ, секі налыг бергӧдасны нажеткагыс кој-мӧд пажсӧ.

Сӧ мыјјас-ҕылыг колӧ бура тӧдны кер-шпал леҕны ботгчигӧн быд уҕалыслы. Сегга оз ков вунӧдны кушӧм ыҕыд отсӧг сетӧ тајӧ уҕыс областувса пышкӧсса олӧм кыпӧдны. Кушӧм кокӧд уҕалысјаслы вӧлі потчӧ сетны—сетма.

Сӧлӧмыг ботгчамӧ кер-шпал леҕны, Обисполкомӧн шуӧм лыд-ӧҕ тыртчамӧј. Секі бара-на јӧткыштам област-пышкӧсса олӧмтӧ воҕӧ.

Булышов.

Квайт лунён абу артмөма олөм.

Мыј та-јылыг наука висталө.

Јона важ јөзлөн ез вөв өніја-коф наука. Најө омөла, еща төд-лісны, мыј төдө өні вегіг мед пемыд мортыс му да небеса-јылыг. Быд јөз төдөны вөлі сөмын ас-гөгөрсә ічөтк му-інсө. Најө чајт-лісны, сіјө-пө став муыс-һін, став мірыс; муыс—олан-іныс-пө—ыжыд керка-коф; гөрајасыс—стенјас; небеса—пөтөлөк; төлыг, ко-зувјас—муөс југдөдысјас.

Кытыг лоі сіјө олан-іныс?

Јона важ јөз мөвпавлісны ічөт челаф-моз: „ічөт керка вөчө ічөтк морт, ыжыд керка (мусө) коркө јона важөн вөчөма чуфесаа ыжыд-морт, јон морт“.

Пуктісны сіјө ыжыд јон мортыдлы һім—**јен**. Важ пісаһне јев-рејјаслөн „Бытїе“ (јеврејјассаһ сіјө воіс-і крістослы ескысјаслы) гїжө, кыңи јен „вөчөма“ мірсө квайт лунөн. Вајө відламө сіјө „лун-јассө“, мыј артмас.

Пісаһне шуө—**„мед-возза“** лунө-пө јен вөчис **југыд** (лун), торјө-діс сіјөс пемыдыг (војыс). Сіјө кадас шонді-һи, төлыг-һи, козувјас ез-на јешщө вөвны: најөс „вөчөма“ јенмыд сөмын „һольөд лунө“. „Луныс“ да „војыс“ вөлөма-һін. Со-өд дивөыд!

Наука төдмалөм-герті, шонді—ыжыд, don да југыд сар. Му—сің-жө сар, сөмын шондіыг ічөт, абу шонді-коф don, а кө-зыд, оз југјав, а пемыд-сөд. Му зев өдјө кыщлалө шонді-гөгөр (өти кыщовсө мунө воөн: 365 лунөн). Та-кынңи мусар ачыс ас-гөгө-рыс бергалө, кыңи-тај маң шыбытан-да бергалө муніг тырјыс (суткіөн, 24 часөн өтчыд бергөдчө). Мусар-гөгөр кыщлалө төлыг. Сіјө ветымын-пөв ічөтжык мусарыг дај мусар-моз-жө көзыд да пе-мыд. Мусарлөн аслас југдөданыс абу. Сылы југыдсө сетө шонді. Кор мїјан олан-іныс (пајыс) мулөн бергөдчө шонділаһ, мїјан лоө југыд (лун), кор бергөдчө шондісаһ мөдарө, секи лоө пемыд (вој). Төлыг југјалө оз ас југыднас. Шонділөн југыдыс угө төлыг-вылө дај сіјө, керка-пыщкын шонді-көч вөчөм-моз-жө, југөрсө сетө му-вылө.

Пісаһне лөсөдыг јөзыд тајөс оз-на төдны вөлі дај налөн гїжөмыс лөма бөрөн.

„**Мөд лунө**“, пісаһне-герті, јен „вөчис“ **небеса**.

Јона важ јөз думажтлісны: небеса-пө чорыд, сіјөс. вөчөма ку-щөмкө југыд-торјыг. Өні ми бура төдам—һекущөм чорыд „пөтө-

лѡк“ небеса мусар-вылын абу. Мусар гѡгѡр ем **сынѡд**¹⁾. Сынѡд мусар-вылын кајѡ 250—300 верстѡѣ. Сіјѡ міјанлы тыдалѡ кельд-лѡзѡн. Сынѡдыслѡн рѡмыс і міјанлы тыдалѡ бытѡ „небеса“. Мусар-бердыг-кѡ вылѡ кајны кутан, кымын вылѡ кајан, сымын сынѡд лѡѡ шочжык да кѡзыджык. Јона вылѡ-кѡ кајан му-бердыг, сынѡд нѡтѡ абу.

Мыјла пісанье-гертѡ јенлы ковміс чорыд небесаыс? Мед јан-сѡдны „мусар-ывса ваяс“ (морејас, јујас) „небеса-ваясыс“. Важ јѡз думажтлісны, естѡні-пѡ вылын, кельд-лѡз небеса-сајын пѡ ем зев уна ва (быдса саріѣ). Кор-пѡ јенлы колѡ, небесаын воггѡны „ѡшїңјас“—дај сетысаң му-вылѡ кісгѡ ва (зер). Ѳні мї бура тѡдам, мыј вылын („небесаын“) некущѡм море абу.

Кытыс бостѡѡ зерыс? Шондѡ сотѡм-вѡсна му-ывса море-ваясыс петѡ ру. Сіјѡ руыс кајѡ вывлян, сенѡ кѡзыдысла пѡрѡ бѡр ваѡ дај чукѡрмѡ кымѡрѡ. Кымѡрыс вавѡјтјас зерѡн гылалѡны-кісгѡны бѡр му-вылѡ.

„**Кѡјмѡд лунѡ**“ пісаньеын јен „вѡчѡма“ быдмѡсјас (турунјас да пујас). Шондѡ секі јешщѡ ез-на вѡв: сіјѡ чужіс „нѡлѡд лунѡ“! Наука тѡдѡ: быдмѡсјас вермѡны быдмыны сѡмын шондѡ југыдѡн. Тајѡс адзыны да гѡгѡрвоны зев кокңї. Керка-пыщкѡсса зорїјас зев ѡдјѡ ассыныс корјассѡ нужѡдѡны ѡшїңлян (шондѡ југыдлян). Пемыд інын, кытчѡ шондѡ југѡрыс оз інмыв, быд быдмѡс кулѡ.

Јона важѡн тајѡс ез тѡдлыны дај „пісанье“ бара лѡї бѡрѡн.

Шондѡ да планетајас.

„**Нѡлѡд лунѡ**“ пісанье-гертѡ јен „небеса“-вылѡ ѡшлѡма шондѡ, тѡлыс да козувјасѡс.

Јона важ јѡз чажтлѡмаѡг: мусар-пѡ сулалѡ мїр-шѡрын: став „небеса“ југдѡдысјасыс-пѡ мусарыс јона ічѡтѡг, олѡны сѡмын мусар-вѡсна да муывса јѡз-вѡсна. думажтлѡмаѡг: шондѡ-пѡ—мед ыжыд југдѡд; тѡлыс неуна ічѡтжык, а козувјас јона-ын ічѡтѡг. Сещѡм кофѡд тыдалѡ міјанлы віѡдігад. Наука бура тѡдмаліс: мусар—ыжыд сар (вомѡннас му-шѡрѡдыс ыждаыс—12 сурс верст, стѡчсѡ 12.740 кілометр), сѡмын шондѡ-возын сіјѡ ізев чѡтїк лыа-туг-коѣ. Шондѡ 1.300.000-пѡв ыжыджык мусарыс. Шондѡ оз ов мусар-вѡсна, важ-јѡз-моз думажтѡм-ногѡн, олѡ ачыс, ас-вѡснаыс. Шондѡ—сіјѡ-жѡ козув. Сѡмын абу-на мед ыжыд козув. Емѡс шондѡыс јона-на ыжыдѡс козувјасыд. Козув Сїріус ыжыджык 1.500.000-пѡв, козув Канопус 2.500.000-пѡв. Міјанлы шондѡыд мукѡд-козувгыс мед-ыжыд кажїтчѡ, мед-матын мусарлы да.

Шондѡ ачыс бергалѡ пыр-ѡтарѡ. Шондѡ-гѡгѡр бергалѡны, щѡщ ас-гѡгѡрныс бергалїг-моз, 8 ыжыд планета (Меркурїј, Венѡра, Му,

¹⁾ Воздух.

Марс, Јупитер, Сатурн, Уран, Нептун) да јешщö сурс-гөгөр ічөтік козувјас. Тајö став 8 планетаыс көзүдөс да пемыдөс. Југөрсө налы сетö шонді.

Велөдчөм јөз лүчки төдөны мыжыг артмөма шонді. Кущөм торјасыг (вещества) ем шондіыс, сіјө ставыс ем муын. Та-герті велөдчөм јөз шуисны—мугар дај мукөд планетајасыс вөвлөмадөс шондіын. сегга сыг торјалөмадөс. Тајө торјалөмыс лоі уна мільон во-сајын, кор шонді вөлі-на өніја-герті јона ыжыд да јона пөг.

Міјан шонді—кусан козув (колк-віж рөма). Емөг козувјас јона југыджыкөс да пөгжыкөс шонді-дорыс. Емөс көзгалыштөм козувјас, һеуна најө гөрдөс. Емөг і қикөз кусөмјас, пемыд да көзүд козув-јас.

Міјан шонді пыр назөһикөн көзалө (секі сегга-і помагас му-вывса олөмыд). Сөрт, шонді кустөзүд кымынкө мільон војас-на ковмасны.

„Витөд да квајтөд лунјасө“, пісаһһе-герті, јен „вөчөма“ му-вы-лө кывтөм пемөсјасөс да мортөс. Кывтөм пемөсјас да морт лөм-јылыг гіжны колө зев уна, тајө стаһһаас оз төр. Сөмын шуа: быд-гама-пөлөс ловја-ловјасыс му-вылын лоіны ез өті лунөн, а уна міль-лон воөн.

„Сізімөд лунө јен водіс шөјтчыны“.

Пісаһһе-герті артмө мірыд „квајт лунөн“. Сетыгаһ сегга һе-кущөм-һін вежсөм-пө ез лө, быдөн-пө колі дај колө сіз, кызі-пө вөлі јенлөн вөчөма.

Наука-герті мугар-вылын дај быдлаын ставыс вежласө. Кос-інын, морејасгаһ уна сурс верст-сајын да жужыд гөрајас-вылын уна сурлывлө мореса чері-лыјас да мореса ракпаңјас. Сіз-кө, өніја кос местаас коркө уна сурс во-сајын волөма море. Төдөны ісещөм інјас, көні коркө јона важөн овлөмадөс јөз, а сегга сіјө местајасыс увтасмісны да лоіны море-пыдөсын. Вөвлөма сещөм кад, кор став Росіја-места вөлөма верст-кымын судта јі-пласт-улын. Öті кывјөн кө шуны, мугар унаыс вежлавліс ассыс чужөмсө, быд сещөм веж-ласөмыс ез овлывлы өті здукөн, өдјө, а зев һөжјө да куға. Сы-вылө мунліс уна сө-сурс воөн.

Мугар, көні мі олам, оз ов сөмын 7.500 во, кызі шуөны јен-кыв вігтавлысјас, а уна-уна мільон во-һін. Сіјө мірыс ез ло јен-көн квајт лунөн, ез һөті артмы „Бытіја“-һигаһын вігталөм-моз. Нө-код сіјөс ез вөч, а сіјө течөіс назөһикөн ачыс. „Бытіја“-пісаһһеһын вігтавлөмыс важөн кажітчылөма јөзлы ыжыд чүдесаөн, а өніја на-укалы сіјө—чөһадлөн мојдчөм-код. Мојдтө поғө төдны уна, сөмын сылы ескыны оз поғ.

Степө Тсывуһін.

Міжан сиктјасын

ВЫЛ-ВИЗМУ ВӨЧӨМ-ЖЫЛЫГ.

Колан во январ төлыгын Областувса Исполком лөгөдліс выль-визму вөфитөм-жылыг правилөјас. Сіјө правилөјассө вөлі ыстөма быд вөлөстувса исполкомө. Сөмын, тыдалө, вөлісполкомјас сіјөн омөляна төдмагөмаөг. А комі крестанаыд, ҫерт-һин, пөшті оз-і төдны та-жылыг. Мі тані висталам кызі корсны да вөфитчыны выль-визму-местајасөн.

1. Кызі корсны визму места.

Көсјан-кө крестана дачаө выль-виз либө выль-му лөгөдны, колө шыөдчыны волісполкомө гижөдөн (поэө і куш висталөмөн). Шыөд-чигас колө пасјыны: ыжыдө гемја, уна-ө ем коран местаас визмуыс, кодјаскөд ортчөн да кызі шугө сіјө местаыс.

Сіјө шыөдчөм-гертіас волісполком, өтув јөзкөд, кодјаслөн ем ортча виз ли му коран местаыскөд, щөщ шыөдчыг мортыскөд, вилалас местасө, төсмалас да гижас акт кыз шугө местаыс, мыјда местасө коран, кущөм вөрыс дај кымын мортув местаыс. Сегга сіјө актсө волісполком, аслас шүөм-бөрті места-јывгыс, петкөдас крестана скод-вылө вилавны. Скод шуас сетны абу шыөдчыглы коран визму местасө. Шуасны-кө сетны, сені-жө лөгөдөны строкјас; дырө вөчны да дырө вотавтөз (обществоө петкөдтөз) ужавны.

Скодыд-кө шыөдчыглы коран местасө оз сет, чукөртчылөмса-һыс 14 лун тыртөз сы-вылө поэө һсагны вөлөстувса визму-комісјаө.

2. Кызі сетаны местасө.

Скодлөн шүөмыс вынгалөм-бөрті (либө судөз-кө—визму комісјаөз воан да сіјө-кө шуас сетны местасө, сіјө шүөмыс вынгалөм-бөрті), Волісполком өглаын коран местаыскөд-межаас-ужалысјаскөд визмусө-корыг-дырјыс лөгөдас межајас. Сы-жылыг бара-жө гижас акт да вөчас план. Тајө актјасыс кольгөны волісполкомө, а места богтыглы сетсө торја гижөд.

3. Вөчөм строкјас.

Богтөм-выль-места колө завофитчыны вөчны богтан воас-жө, дај быт колө ештөдны скодөн сетөм строкөн. Выль-места вөчны сетсөны со кущөм строкјас: посні вөра да выль-лыа пунктөм (при-

сад) местајас 5 во, мукөд местајас 12 воӧз. Тајӧ строк-бӧрас мед мутӧ лыбӧ виӧтӧ прамеја-нын поӧны кутас ужавны. Кујим воӧя-кӧ бостӧмгаӧныс ӧекушӧм вӧснатӧг¹⁾ местаӧ он заводӧтчы вӧчны, сӧјӧс обществоӧд вермас бӧр бостны да гетны мӧдлы. Кушӧмкӧ-кӧ ыжыд-вӧснајас-куӧа абу заводӧтчыма вӧчнысӧ, обществоӧд вӧчӧм строксӧ вермӧ ӧужӧдны вермана кадӧз.

Важ бостӧм вьл-виӧму-местасӧ вӧчны помавтӧз, вьл места бара гетны оз поӧ, кӧтӧ-и мортыс шыӧдчылас сы-јылыс.

4. Уӧжалан строкјас.

Вьл-виӧму-вӧчыгылыс сӧјӧ вӧчӧм местасӧ строк тыртӧз обществоӧ петкӧдны оз вермыны. Строкјасыс со кушӧмјас гетгӧны: посӧни вӧра да присаднеј местајаслы 10 вогаӧ 30 воӧз, а мукӧдыслы 50 воӧз. Тајӧ строкыс лыддысгӧ волӧсполкомныс виӧму-местасӧ гетӧм-јылыс гӧжӧд бостӧмгаӧ Омӧлык местајасӧ, кытчӧ колӧ пуктыны уна уж да уна гӧм, тајӧ индӧм строкјасыс-бердӧ јешщӧ-на поӧз 15 воӧз ӧужӧдны.

5. Мыј лоӧ, он-кӧ та-сертӧи виӧмутӧ пагӧнӧд.

Кыӧи танӧи виӧталӧма, сӧмын сӧјӧ поӧз бостны да вӧчны вьл-виӧму-местајастӧ. Таӧи вӧчтӧг ӧекод оз вермы вьл-виӧму-местасӧ, кӧтӧ-и сӧјӧс вӧчас, гӧжӧдны ас-вылас. Јуаӧтӧг да волӧсполкомгаӧ гӧжӧд босттӧг-кӧ кодкӧ вӧчас вьл-виӧму, сӧјӧс вермасны бӧр бостны да петкӧдны обществоӧ, вегӧг вӧчӧмгыс дон мынтытӧг.

Вьл-виӧму-места корӧм да вӧчӧм-ног-јылыс колӧ гӧдмагны быд крестаналы дај сы-сертӧи коргысны, мед ескӧ строк-тыртӧз вӧчӧм виӧмуыс колӧ ас-вылас, а оз пет костӧи обществоӧ.

В. Сурӧин.

¹⁾ Вӧсна—причина.

Тыла-пӧна.

Колö лөгөдны ас-көждыс.

**Важөм көждыс-вылө оз ков нађејтчыны, сїјө щөкыда
һаһтөг колывлө.**

Мувыв-быдтасјаслы бура быдмөм-вылө, да мед најө еетисны бур урожај, колө: а) тырмымөн шонди-југыд, шоныд да ва, ö) бура му вөдитөм, в) бура му вынеөдөм, г) бурещ—ас-каднас да бур көјдысөн көзөм. Ставыс тајө өткода колантор. Мыкө-кө татые өти тор оз тырмы, бур урожај ен-і видчиге. Шуам таво һаһ-быдтасјаслы ез вөв бур гөжөм: көе најө быдмышысө-і бура быдмисны, да вонысө, тырсавысө ез вевјавны.

Мынө налы ез тырмы? Шонди-југыд медеасө таво ез тырмы. А кор еща шонди-југыд, ещажык-жө секи і шоныд. Та-вөсна таво быдтасјасыд зев һөжјө быдмисны.

Өнi виқөдламө—өткода-ө быдлаын лөка воисны һаһ-быдтасјас.

— Ез өткода. Медеа лөка таво воисны зөрјас да idјас. Зөрјас пөптө быдлаын турун-вылө лоі ыцкыны. А idјас қик-вотөмыс ещалаын. Көмө сещөм-иңјас, көнi idјас-і тавоса вөв воисны бура. Вывтас-местајасын да дунвылө-бана гөра-бокјасын, көнi сорөзжык ез кынмы, таво урожајыд idлөн лоі шөркод-дем, мүкөдлаын-і бур-на.

Kodi щөкыджыка волывлө вөли таво арын id-мујас-вылө. адывліс,—воөмыс idјаслөн быд му-вылын ез өткод вөв. Көзөма вөлі щөщ, өти лунө, воигас өти му-вылас жеждөһө-һин, воны-һин мөдөма-а, мөдас век-на веж. Крестан-иңлыс секи вөлі щөкыда кывлап шеңзөм: мыла-һө-пө тајө абу өткод-воөмыс idјаслөн. Көзім-пө сусөдкөд өти лунө, кујөдалим-пө өткода-жө төлын-петкөдөм-кујөдөн. Менам-пө idјөј век-на веж, а сылөн көе вунды-һин.

Јуалим-кө тајө крестан-иңлыс, куцөм көјдысөн сылөн тајө мүсө көзөма, висталис ескө: көзөма-пө бокыс-вајөм-көјдысөн. Вермас лоны, мыј сїјө абу таво, -һөль-віт во, һөбө унжык во-сајын-һин боетлөма ылыс-вајөм-ид-көјдысө. Буржык војасад ез адывсылыс һөжјө воөмсө. Таво-гө, зера гөжөмнад-і, адыс—оз-тај мїжан шөгмы куцөм-сүрө көјдысыд. Колө-тај вөлөм татчөс, ас-көјдыстө-жө лөгөдны. Сїјө-тај вөлөма медеа нађејнөј көјдысыд.

Мед-бөрја 7-8-во мїжанөс велөдіс-һин: вајөм-көјдысөн көзөмөн верман қик һаһтөг колны. Колөм-воын-на унаһн көзавлісны бокыс вајөм-ид-көјдысјасөн, коди вөлөм жыңыс сөмын чужө.

Kodi оз повһит вајөм рузөг-еу көјдысөн көдөм 1923-24 војасө? Уналаын тулыснас лым-улыс, өзім-пыдди, сөд му вөлі петөма. Секи лоі вылыс, idјөн да мүкөд-воса-быдтасөн тајө мујасө көзны.

Өні уналаын-нын ескө ас-көйдыелыге бурлунсө пондисны төдны-да. Емө-жө-на і сещөм крестанајас, кодјас шүөны: мед-тыкө-пө чужө вөлі көйдысыд-а, вонысө-пө—бур вонад воас быд көйдые.

Тағі дүмајтны крестанінлы оз ков. Сы-вылө віқөдны оз поң. Сы-вылө віқөдөмөн һаңтөг колан.

Бур-крестанін, велөдчөм-крестанін көйдые лөсөдөм-понда заводітө төждыены тожөмсаң-на. Көйдые-вылө һаңсө сїјө боетө мед-бур да мед-јогтөм мувывеыс да сесеа сїјөс торјөн-і течасас (сөрөмас) пунктө, мед вөлі вартігас поңө төдны. Бура течасас коетөм-бөрын, сїјө зев відчөсөм-пырыс рынышын коетө, мед вывті јона оз космы да чужанлунсө оз вошты. Агрономјас вісталөм-серті сїјө төдө: рынышын коетытөг-кө кутан көйдые-вылад вартны, шом-шеч вывті өдөлітас.

Вартөм бөрын, төлөдігөн көйдые-вылө бур крестанін боетө сөмын сөкыд да гырыс туссө. Сїјө төдө пөслөвіча: «Мыј көңан, сїјө і боестан». Мед буржыка бөрјыны көйдые-вылө гырыс да сөкыд тусјассө, мортыд нуө-на төлөдөм-бөрын көйдые-весалан-машіна-вылө, мед көйдысыс торјөдны став јог-турун-көйдыејас да посні кокні тусјас. Сїјө-өд, бур крестаніныд, төдө, мыј јог-турун-көйдые-сыд јог-турун-жө і быдмө, да һаң-быдтасыдлыс кутас вынсө боетны да сїјөс өбөдітны, шонді сажөдны. Јог-туруна му-вывеыд ыжыд урожајтө һемтор-нын і відчөсны.

Төдө ташөм возыв дүмајтыс крестаніныд: посні да кокні туса көйдысыс бур урожај оз вермы воны. Сөмын, сїјө прөста лөө муө шыбытөма. А весалөм-бөрад посні тусыд да јог-турун-көйды-сыд сөктыдлы зев јона шөгмө.

Таво гїжөны—став Областулын-пө весалөма 80.000 пуд көйдыс. Бура-нын поңө шуны, мыј татыс 200.000 пуд. овмөсө колө посні туснас. Лыдчыны-кө тајө колөм поснітуса һаңсө жындон-нас сөмын, бур көйдыс-сертіыд, мі областулын віқім вошөмыс 10.000 шажт дон шобра. А һаң-урожајыс весалөм көйдыснад воіс төдөмөн уңжык.

Мїјан областулын відлөгјас петкөдлөны: фесатіна-вылө весалөм ідјөн көзігөн тырмө 12—14 пуд, а весавтөм-ідјөн көзігөн 18—24 пудјөз да урожајсө весавтөмнас көқөдмөн боетөны еңа-жык-на.

Колө-тај, тыдалө, заводітны ставнымлы көйдыстө весавны. По-чө-тај ташөм-ногнад ужалөмөн зев уна бур боетны.

Таво көйдыс весалөм уң-бөрдө Областувса візмү-управлөңнө-лөн шөктөма кутчөсны агрономјаслы арсаң-на. Сесеа вөлі уездув-са візмү-јукөдјасө гїжөма, мед најө волісполком-пыр јуаласны. көні оз тырмы ас-көйдыс да уна-ө колө вајны мукөд вөлөстјасыс. Строк вөлі сөтөма 15 дунөз нојабр төлысын. Өні строкө һужө-дөма декабр төлысөз—15 дунөз, Сек-кежлө колө-нын төдны уна-ө кормас лөсөдны көйдыс.

Көјдүс лөбөднү Обисполком шөктис Обсојузлы да Гельпром-кредітсојузлы. Нәјө сиктса коперативјас-пыр көјдүс һөбалһны крестаналыс, медеасө Сыктыв уездудыс. Сені көјдүс чужө бура: быд со тусыс чужө 75-80-кымын весавтөг-на. Весалөм-бөрын, ҕерт, тусыд мөдас јешцө-на јона чужны.

Став һөбөм көјдүсө весалһны көјдүс-весалан-машінајасөн. Тулысын сесса сіјөс паракодјасөн ысталасны коперативјас-пыр вө-лөстјасө, көні ас-көјдүсөс крестаналһн оз тырмы.

Тәјө көјдүс кутасны сөтавны сөщөм вөлөстјасө, көні воғвыв өнісаң-на гіжөдчасны да коперативјас-пыр көсјысасны мынтыены өні-жө вөсталөм-көјдүс-донсө. Көјдүс-дон ідлөн Сыктывдін-карын лөб кык шәјтөн жынјөн кымын.

Уна көјдүс колө Ізва да Печера-вожө. Уісполкомыс сетбө гіжө колө-пө ід-көјдүс тулыс-кежлө 16.000 пуд-гөгөр-кымын. Сені таво ас-көјдүс ез во. ҕерт, налы мевоғ лөб сөтны.

Та-мында көјдүс-кө лөб ыстыны Ізваө, ҕерт, уна ас-көјдүс мјан Гельпромкредітсојуз да Обсојуз сөтны оз вермыны. Та-вөсна крестаналы зев јона колө дүмајтны ас көјдүс лөбөдөм-јылыс.

Чужө-кө аслад ідјыд со тусыс тус 60-кымын, колө-һын сіјөс көјдүс-вылад колны. Весалөм-бөрын кутас јешцө-на, јонжыка (ун-жык тус) чужны. Көді көсјө бур урожај бөстны, сылы колө ас-өвмөсын лөбөднү көјдүсөс Оз-кө аслад чуж, бөстө сусөдыслыс. Сөмын зев шыгөмө (шыгјө) воөм-бөрын-һын позө бөстны бөкыс ва-јөм-көјдүс, дај секи колө воғвыв. арсаң-на көјдыстө лөбөднү. Ту-лысөз-кө өновтчан, көјдыстөг верман-колны.

В. Ісаков.

Кызі бөрјыны бур вөв.

Меновщік ылөдөмыс вөдчөсөј.

Меновщікөн мјан комі јөз шуөны скөтөн вежласөм-помыс на-жөвөтчыгөс. Меновщікыд һөбас кыгкө вөв лөбө мөс, вөгыштас гор-тас да окочөјкөд бара вежас, өвлө-і вузалас гөгөрвотөмлыжык ылө-дөмөн, донөнжык. Меновщік—абу комі кыв, комөдн лөб вежласыс. Меновщік тәјө вежласөм-ылөдчөм-помыс і олө, сөмын гөңјалө, кодкөд-өскө вежсыны вөлөн да ылөдөмөн барыш бөстны. Со өні регыд Сыктывдін-карын лөб јарманга. Кодлы окота, позө вөјөдлы-ны кызі меновщікјас өда-мөднысө завофитасны ылөдлыны. Сені-жө лөоны-і чіганјас-пөвсыс меновщікјас. Суран-кө на-костө вөвтө һө-бігөн, сөзі і төд: сујыштасны лөбө дудан, лөбө коктөм, лөбө сөнтөм да пөлтөм, лөбө бөжтөм да мукөд-пөлөс зарөка вөв. Емөс, ҕерт,

і крестана-костын уна сещомыс, коді гогорвоо вөвгыд, кодос он ылд: кавалеріаын служітлыгас да төлка пөрыс жөз. Гогорвоыгыд шоча-нын меновщіккод кі-кутө. Меновщік кі-улө унжыкыс суроны томжык крестана-улов, дөва-бабајас, гөлінік-пемыд крестана.

Меновщікјас вөвтө төдөны бура, венчыны најјаскод, ферт, некод оз вермы. Сөмын і мукөдлы колө мыј-сурө еща төдны вөв нөбігөн.

Міјан арміјао бөстігөн, лібө казнао нөбігөн вөвјассө відлалө-мөн, бөрјөмөн бөстөны. Бөстігас, медым ескө оз ло ылалөм, відлалөны вөв-лекар да агроном. Мыј-серы-нө налөн төдмалөмыс му-нө? ферт, тані зік ставсө он вермы гіжны, сөмын індам сткымын мед-колан-кужөмсө бөрјыгны.

Јур.

Вөв відлавны колө заводітны јургаң. Колө віқөдлыны нырро-зас, абу-ө зырымыс ора, абу-ө пыкталөма да ранаа нырроз-пыщ-кыс да абу-ө јона гөрдөдөма кучікыс. Абу-кө кыткө лада, сещөм вөвтө оз ков бөстны лекарлыс јуастөг. Та-бөрын колө відлыны абу-ө голаулыс пыктөма. Прөстудаыс да мукөд-пөлөс вөснаыс¹⁾ кыв-улыс вөвлөн пыктылө. Міјан сіјө пыктылөмсө шуоны „насо-сөн“, рөчөн-кө „мыт“. „Мыт“-вігөм—вужан-вігөм.

Меновщікјас да зігајјас завөсітөны відлавны вөлөс-вөснаыс. Пің-сертыс төдмалөны вөвлыс арлыдсө да воқза вердөмсө. Лычки віқөмөн-вердігөн пің вөвлөн оз шыкы, вежөбө лычки-жө. Кызі пің-серті төдмавны вөвлыс арлыд да мукөд зарок, мі тані огө гі-жөј, куза лоас-да, мөдыс торјөн сіјөс гіјам. Вөв вомыс јешшө колө со-мыј відлавны: 1) сөстөм-ө кывјыс, абу-ө ранаөс, лөмөг. Кыв-вылыс рана бырөдны зев сөкыд, унжыкыс оз справітчыв. Ранаа лібө лөмөг кывнад вөвбура сојны оз вермы. 2) Абу-ө ранаа вом-дорыс. Судан вөвјаслөн, ас-ныра вөвјаслөн вомдорыс жугавлө көртвомөн. Сещөм-жө вөвјаслөн затылөкас, домыс көні пукөб, овлө рана. Сіјө ранаыс оз-і бурдлы.

Та-бөрын колө віқөдлыны гін-вылас. Кыкнан гінлыскыслы колө лоны өткофөн, сөстөмөн, гін-колькјасыс өткофөг, гін пелөсын мед ез вөв когмөм ор. Ічөтік ранајас да чутјас гінмын мукөр-дыр-јыс агныс бурдлөны лібө вермасны лекарјас лечітны. Јона колө віқөдны гін-кольк-пыщкөсас, медым сіјө ез вөв гудыр. Гудырыс оз лечмы, сіјө вігөмыс петкөдлө, мыј вөв оз аңы сіјө гін-вылас. Пө-чө тајө вігөм төдмавны і мөд-ногөн: сөмын колө доңвіқа гінсө кө-ртавны да леңны вөлөс; гінтөм-кө сіјө, луказас кытчөкө муңіг-мо-зыс. Гінтөм вөвјаслөн гін-колькјасыс көт ывла-вылын, көт карта-вылын өткоф, өтыжда. Гін-кольк-дорыс-кө вөвчөн піңөг да гін-вы-лас-кө емөг гөд-гудырјас, секи вөв вігө шлөпөкурөн.

1) Вөсна—причина.

Гола.

Гола-вылын оз ков лоны некушом рана. Мукод-дырји вөвлыг айысыс жона зыртло ыли-вывсо да голасо. Зыртм-инсб-кө воҗык абу бурдодома, секи зыртан-ингыс петан орыс јижө кучика-јаја-костас. Важыгаң-кө-нин вөвлөн тащом вигомыс, орыс муно став тушаодыс да ситө јайсө. Сещом вөвтө бурдодны оз-нин удайтчы, сижө шыбытана вөв-нин.

Буржык ужалан вөвјаслөн гола овло кыз, јаја. Пельпомыс нывкмөс, абу крут, шошавыв лапкыдик, куз да гөгрөс.

Туша да стат.

Колө вөв-бөрјигөн виҗодлыны щощ сижө стат-вылө.

Стага вөлөн позө шуны абу лишней-ыжыд јура вөлөс. Ыжыд јур гөктөдө вөлөс, пельклунсө сылыг чинтө. Јур ыждаыслыг ылөссө позө төдны чераон: јурыс мыј кузта, вөлыслы колө лоны см кык да жын судта. Пельјасыс бур вөвлөн овлоны сувтсаөг, лок вөвлөн бөрө водсаөг, омөлик, пөрыс, лок-ногөн вөвитчөм вөвлөн, мөслөн-моз, бокө чурвиҗө.

Мукөд вөлыс јурсө голанас вилө кутө. Татчө -со мыј шуам: колө, медем шоша-воҗын, гола-вылын вөлі төдчөмөн ічөтик лајк-јан, медем кыкнан гола-бокыс кокнифика төдчыштөмөн пельпомкөд ортчагөмаөг.

Омөлик, слаб. вөвјаслөн морөсыс векнидик да пыщкөсө лајкја. Ыжыд вына вөвјаслөн морөсыс паккыд, ортсө лајкја.

Лајкја либө гөрба мышку-вылыс вөвјаслөн лыффыгө омөлөн. Ордлы бур вөвјаслөн жона гөгрөс, омөликлөн веккыджык, секи-ачыс вөлыс векниджык гырка, слаб.

Лишней-ыжыд рушкауа вөв овло, вердомыс-кө сижөс вөлома сомын лок турунөн.

Кокјас.

Англыјаын жона вөлөн-вөвитчөм-јөз вөлөс доңјалоны кок-гертыс. Кокыс-кө вөвлөн омөл, секи- вөлыс омөл, мөд-ногөн-кө: кок-герти-і доң. Бөркок лопаткаын јайыс колө лоны тырмымөз (сполней), медем куза, сустав-бердөзгыс пөшти вөлі. Омөлик вөвјаслөн бөр-лопаткајасыс жеңыд (короткая голень). Жеңыдик, јайтөм кока, бур да јон сустава, ыжыд јон гыжјаажыкјасөс колө бөрјыны вөвтө. Колө сиз-жө бура видлавны лексө кокјас-вывгыс. Јона нывкмөс лекја вөлыд—слабыник, музыс вөв, крута сулалан лекја—абужө бур. Вөв кокјас-былө колө виҗодлыны воҗсаңыс дај бөрсангыс. Бур вөвлөн кокјасыс колөны лоны веккыдөг. Бокгаң виҗодлөмөн

воґ кокјасыс сiґ-жө вегкыдөс колөны лоны. Овлө висөм, ґкор пиґөссө вöлыс чурґөдө (пиґөс чурґөдөмөн висө). Висөмыс шугө „козинец“. Сещөм вөвтө буржык-нын Һе бостны.

Колө јона видлавны вөвлыс суставјассө, абу-ө сені ранајас, пыкөсјас, аңкыщ-коґ Һебыґик пыкөсјас. Ранајас-кө суставјасын емөс,— сiґө петкөдлө-нын— вөв кор-сурө углывлө котөртiґөн, кыткө ем сылөн Һельучкiґас. Лөксө колө-жө видлавны. Лөк-вылас-кө (гыж бердас-нын) емөс лөм-коґ ранајас, секи колө петкөдлыны вөв-лекарлы.

Вөв Һөбiґөн јещцө колө видлыны абу-ө бөркок сувтавас асылс-пөлөс висөм—шугө „шпатөн“. „Шпатөн“ висана вөвјас, бөрөкө најөс друґ јөткыштан, лептөны висан коксө.

Төдмавтөг вөв оз ков бостны.

Тажө ставсө видлалөм-бөрын вөлөс колө төдмавны. Төдмавны колө: өдјө—гөнечөн 15—20 минут. Сувтөдөм-бөрын колө сылыс төдмавны кущөмжык гырк-пыщкөсыс, тыс да гөлөмыс. Абу-кө вөвлөн гырк-пыщкөсыс Һөввiґа, сiґө пөдө, лөк-ногөн лолалө (өвiґитөмөн), ордлыс јона ветлө лолалиґас. Сещөм вөвтө Һинөм-і бостны, омөла кутас уҗавны, өдјө муґны, оз бурдлы, да-і висөмыс рөдас вужас.

Ставыс-кө-нын вөвлөн те-ногөн бур, поґө-на јещцө со кыґi төдмавны, меґым бөрјысөмын ез-нын ло сорсөм: колө бостны жөчыс лөнта (металическая рулетка) да мерајтны кымын вершөк лөас тушаыс куґтанас (пельпом-лы-помґаңыс да пукґан-лыөґыс¹), сөгґа мерајтны судтасө (веґкыда сулалиґөн муґаңыс да шоша-вылөґыс²). Туша судтаыслыс да куґтаыслыс вершөк лыдсө өтлаавны да мыґда лөас јукны 2-вылө. Шуам: тушаыс куґтанас 36 вершөк, судтанас 32 вершөк, сiґкө ставыс лөас $36 + 32 = 68$ вершөк; $68 \text{ вер.} : 2 = 34$ вершөк. Та-бөрын колө мерајтны вөв тушаыдлыс кызтасө воґ-лопатка-бердөдыс да өиделка местаөдыс (оз ков сөмын пөдпруґаөдыс). Шуам лөи 39 вершөк. Öнi 39 вершөккыс бостны колө 34 верш.—колас 5 вершөк. Зев-бур вына вөвјаслөн гаґисө лопө (кольлө) 8 вершөккөґ. 4 вершөккыс-кө еґаґжык колас, секи вөв лыдґысө слабөн, омөликөн.

Һекымын кыв јещцө висалам мукөд-пөлөс-ногөн төдмалөм-јылыс:

1. Бөж-репiґа лептөм. Јона-кө кутө бөґсө, сещөм вөлыд вынаґжык.
2. Куґаөiґөн бур уґјаслөн да бур мерiґјаслөн куґыс угө матө воґ-кок-бердас.
3. Ныр-гор (фыркание) уґ-вылын лыбө дыр гөнiґөмыс овлө вына вөвлөн.

Н. Ң.

¹) От седалищного бугра и до плече-лопаточного сочленения.

²) От земли и до высшей точки холки.

Гір-пуом Коми областын.

Міжан Коми областын уна кустарјас да артельјас пуоны бір да дөгөд. Унжыкыс најө ужалоны асланыс інјасын вузалөм-вылө. Уна бірсө оз-і вөчны, некытчө вузавнысө-да.

Гір-пуан-заводјас міжан вөчөны вөлөгдаса модаөн. Сещөм пачыс кујим лун-чөж вөчөмөн сетө бірсө 8 пудјөз. Арталам мыј сувтас бір-вөчөмыс: бір-пес пачө ковмас кубжын=3 шайт. Пачө ломтыны ковмас пес=1 шайт дон. Гір вјјөдөм=6 шайт. Мукөд рөскөдјас=3 ш. Став рөскодыс=13 ш.

Тайө ужыс шедө көкјамыс пуд бір, донсө пуд-бірлыс арталам кык шайтөн=16 шайт. Воө кујим лунөн бір пуомыс докод=3 шайт (16 ш.—13 ш.).

Міжан ортчаса губернаын, Кардорын (Архангельск), кытчө по-чө вузавны міжанлы сіртө, сірлөн доныс ічөт. Öтi пудјыс-вылө сетөны сөмын öтi шайт; көкјамыс пуд сірөыд тајинад воас 8 шайт

Сетчө-кө вузавны міжанлы бір, быд пач сетас убытка 5 шайт. Сіқкө міжан колө корены сещөм-нога бір-пуом, мед сіјө артмас дон-төг. Колө лөгөдны буржык бір-пуан-пач, мед ескө унжык по-чө бір сө пуны дај мед өтпырјө щөщ по-чис пуны скипидар. А скипидарлөн доныс-өд бір-дорөыд вель ыжыд.

Льок пачын, сіртө пуигөн скипидар петө зев еша—сөмын 20 прөцент, мед-унаыс, јона бура ужалөмөн-нын 60 прөцент. Міжанлы колө ескө лөгөдны сещөм бір-пуан-пач, медем по-час перјыны бур скипидар. Сещөм бір-пуан-пачыс ем,—шусө костромскеј пачөн. Тащөм пачсө течөны кірпичыс. Пачыс тујис-нога гөгрөс, вылысыс гөгрөс зобја¹⁾, стөныс кык пөвса. Кык стөен-костас ле-чөны јона бiөн шонтөм сынөд²⁾. Тащөм пачын бір пуоны сізім лун. Пач ыждасө колө вөчны: пыщкөссө кык мерт да жын, судтасө ноль мерт, бір-пес мед төрө вөлі кык куб.

Тащөм пачыс сетө 16 пуд бур скипидар. Скипидар пуом-бөрын колө пачыс бір-пессө кыскавны да когтыны, сегга сіјө-жө пессыс вылыс пуны бір.

Тајі скипидар пуом-вылө рөскодыс со мыјда лө:

2 куб. бір-пес	12 шайт.
1 куб. ломтан пес	5 "
Уж	14 "
дозмук ³⁾	4 "

Ставыс 35 шайт.

¹⁾ Вроде купола.

²⁾ Нагретый воздух.

³⁾ Тара.

Сегга өір пуём-вылө рөскодыс петө:

1 куб. ломтан пес	5 ш.
дозмук	6 ш.

Ставыс . . 11 ш.

Сіңкө, став рөскодыс скипидар да өір вiјөдөм-вылө лоө 46 ш.

Өнi вiңдөдлам, мыјда сурө гөм скипидарсө да өірсө вузалөмыг.

Скипидарыс вiјалас 15-16 пуд. Арталам-кө пуд' скипидарсө 2 ш. 50 урөн. ставыс сувтас 37 шайт да 50 ур. Өір вiјалас 30 пуд. Пуд өірсө арталам 80 урөн. $80 \times 30 = 24$ шайт. Ставсө вузалөмыг воас 61 шайт да 50 ур (37 ш. 50 ур + 24 ш.). Рөскодыс вөли ставыс 46 шайт. Воө барыш 15 шайт да 50 ур. Тажө став барышыс колө јешцө шыбытны рөскод страковка-вылө, пач кiггөм-омөлтчөм-вылө⁴⁾, гөм уждыган-инө (уждан-кө бытөө гөмсө) прөчент уждыгөмгыс мынтөм-вылө—ставсө 12 шайт. Тазiкөн воас өтi пач-тыр өір да скипидар вiјөдөмыг докодыс 3 ш. да 50 ур.

Мыјда сувтас тащөм пач вөчөмыс?

1. Кiрпiч ковмас 9500. Арталам сурс кiрпiч комын шайтөн 285 шайт.
2. Из—пундамент-вылө кык куб., арталам комын шайтөн куб. 60 ш.
3. Көңдөн ыргөн машина⁵⁾ кыч аршын-куза . . . 250 ш
4. Пач вөчөм-вылө 145 ш.
5. Вевт пач-вылө да мукөд стрөјба 500 ш..
6. Өір пуан пөрт 500 ш.
7. Мукөд өикас рөскодјас 192 ш.

Ставыс . . . 1932 ш.

Ас вөчөмөн-кө, ферт, рөскодыс пач-вылө петас ещажык.

Тащөм пачтө-кө вөчны кустарјас артельјаслы, (а вөчны, ферт, колө ескө) позө заводитны уна скипидар да өір пуны. Быд өір пуыс морт кутас богтны 1 шайт да 25 урөн лун. Инавны өір да скипидар позө Кардорын.

Мiңгiн.

⁴⁾ На амортизацию.
Холедильник.

ВЕРМАГÖJ „ТÖДЫГJАСКÖд“.

Мiжан комi жöз öнöз-на ескöны быд нiнöм абуыслы: вöрсалы, васалы, жерöтнiкjаслы, щыкöдчöмö, мукöдторjö. Тажö ставыс воiс мiжанлы важ олöмгaн. Быд вöлөгтын мiжан сурöны „тöдыгjас“. „Тöдыгjас“ зiк быдтор тöдöны, вермöны вештыны быд пiкö воöм-сö, вермасны быдтор веккöдны. Шуам, комi-морт мöвпалöм-гертi, „тöдыгjас“ вермасны индыны: кытчö вошi лiбö кодi нуic скöтöс, кодi гугалис гöм, кодлөн кущöм вiгöм ем, мыjөн вiгöi кага. „Тöдыгjас“ весиг вермöны гмилитны зонмöс ныв-бердö. Уна-на мiжан емөг пемыд-jöз, кодjас ескöны „тöдыг“ вынö. Воасны-кö најö кущöмкö пiкö, котöртöны тöдыг-dinö, кыскöны сылы быдгама кöчин-сö: гöмөн лiбö кущöмкö кöлуj.

Вижöдламö, кызi бурдöдöны „тöдыгjас“. Уна-ног најö бурдöдöны: öтi шуалöмjасөн; мöд jукталö „керöм ваөн“, сijö васö „вeжöдöма“ бiаиз бi-пыр. Кojмöд—вомгорулас сөрöмөн да „пöлыштöмөн-гöлыштöмөн“. Нöлöд—куш ваөн. Витöд бурдöдö морт лiбö скöт кузөн, нaн пiö пöжалöм тоjөн, порокөн, табакөн, наукаөн-видлавтöм-турунөн сулöдöм ваөн. Квайтöд jукталö лeкарствоjасөн, мукöд-дырjыс jaдa лeкарствоjасөн: сулeмаөн, мышjакөн, сiзi-вожö.

„Тöдыгjаслөн“ бурдöдчан-торjасыс унжыкыс jон jadjас. Jadjас-над бурдöдöмөн, ферт, вiгыыд бурдöм-пыдфi регыджык кулö лiбö нем-кежлас кaлeкaö пöрö.

Врачjас-dinö унаыг воывлöны вiгыгjас; норасöны омöлтчöм-вылö, желудок да кынöм вiгöм-вылö. Врачыд вижöдлас мортыдлы вомас, ем абу пiнjасыс, квайтiчас-да --пiнjасыд абуөг. Мыjла? Сугед („тöдыг“) велöдöм-гертi-пö jyi сулeма, вiга-da. Со „тöдыг“-ордад бурдöдчöмыд-i ем! Чельaлөн-кö орjöдлö-вiгö кынöмыс нeлучкi сijöс вердöмла (рузум-нöнөн,—рузум-пiын куртчалöм-нaн нöнавны сетöмөн, најöс jукталöны мака-ваөн. Кагаыд jукталöм-бöрад, збыль, оз кут увгыны да сы-пыдфi сijö лöö омöлик, онзiла, сeггa регыд-i кулö. Мыjла мiжан кojмöд-jукөн кагаjасыс арöс тыртöз кулöны? Нывбабajасөн нiнöм-абуö ескöмла да „тöдыгjас“-ордын бурдöдчöмла.

„Тöдыгjаслөн“ став бурдöдчан-ногыс, став шуасöмыс турун-jасыс, лeкарствоjасыс—нeкущöм гуга-тор öнi абу. Ставсö сijöjасöс гiжöма велöдчöм, jöзөн нiгаjасö. „Тöдыгjас“—шуалöмjас—куш сөрöм; весиг најö агныс оз тöдны-нi, гөгöрвоны мыj сөрöны. Налөн лeкарствоjасыс—jad.

„Тöдыг мед-вожa паскöдыг вужан-вiгöмjас. Шуам, сы-dinö локтiс бурдöдчыны локвiгöма (сифилис) морт. Сылөн вiган-доjjасыс вомас. „Тöдыг“ jукталас вiгыг мортöс кружка-помыс „керöм-ванас“. Сijö-жö кружканас jукталас мöд мортöс, кодi оз вiг лок-вiгöмнас. Лок-вiгöмыд сeггa сылы-i вужас.

„Төдыгыд“ зев омөл-морт, коді ассө озырмөддө јөз пікө-воом-вылын“. „Төдыгаскөд да нинөм-абуө ескөмјаскөд колө јона вермагны. Колө паскыджыка вөчавлыны лектсіјјас, сорңіјјас, разөдны унжык ніга, мед ескө јөзсө төдмөдны мыј шуө наука зонвізалун-јылыг. Быд өіктын ужалыг мортлы, јөзөс-јурдөдөгјаслы колө чукөртны јуөрјас „төдыг“ ујјас-јылыг, најө бурдөдчан-ногјас-јылыг, гіжны налыг сөрөмјассө, төдмавны мыј доіны „төдыг“-ордын бурдөдчыгјас. сөгга став тајө нинөм-абусө, ылөдчөмсө врачјаслы вігтавлыны јөз-воғын. Колө щөщ та-јылыг гіжны газетө лібө журналө. Тақі мі вермам мырғдыны комі-јөзөс „төдыг“ кіпод-улыг. Мөдарө-кө, комі крестаналы колө гөгөрвоны коланлунсө врачјасордын бурдөдчөмыслыг, колө, шуам, зільны лептыны неыжыд керка вігыг-јөзөс-відлалан-інулө. Сещөм вөлөгтјасад кокныжык лөб суқөдны врачтө да акушеркатө.

„Төдыгјасыд“—ылөдчыгјас. Најөс судө кыскантор. Сөветскеј законјас-сертө, врачјас-кынңі да налы отсагыгјас-кынңі, некодлы оз поғ јөзөс бурдөдан ујө бөгтгыны.

Врач I. Кокаңын.

Ньеуна крестана-олөмгамыс¹⁾).

Мічаө-кө віқөдлыны комі өіктјасө да јонжыка-кө төдмавны сетыг олөмгамсө²⁾, мі ағзам зев омөлік немевөјја торјас. Најө јона отсагөны крестаналыг овмөс омөлтчөдны, кадөн і қікөқ рөзөрітөны.

Ме көсја індыны сещөм зев омөлјас-пігыс өті-тор томјөз гөтрабөм-мунөм-јылыг.

Кыңі лөгөдчөны гөтрагны.

Богтам гөтрабөм, коді мед щөкыда овывлө гөлжык крестана-костын.

1) Тані авторыс, кыңі ачыс шуө, бөгтөма өті-тор гөтрабөм-мунөм-јылыг. Мед-јонасө тані төдчө, өті-кө, гөтрагөгөн недыр-кежлө озырмөдчылөм, мөд-кө, баба-пусө да сылыг рөғнасө ылөдлөм. Сөрт, жөнікыд міјан Комі-муын гөтрагөгас петкөдчө озыр мөртөн, мөд-ног-кө шуны, бөгтлывлө јөзлыг (сугөдјасыслы) пірујтан көлуј: паскөм, вөв, доғјас, сің воғө. Сөмын невестасө ылөдлөмыс, (бытөө жөнікөлөн овмөсыс озыр) кыңі вістасөө тані стағтаас, абу быдлаын комі муын. лібө көні ем, оз щөкыда паныдаглы. Сөгга тані уна-бокган-важ-нога гөтрабөм-мунөммыслыг омөллунсө абу індөма. Зев омөл-тор—пріданнеј гөтөм да коғнасөм-јылыг сөмын кык кывјөн вісталөма.

Редактсіја.

2) Бытсө.

Гӧль крестанін пілы тырі 18 ар. Ембур-овмӧс-серті сылы быт колӧ гӧтрасны.

Гӧтрасӧмын мед-воз, серт, невеста бӧрјӧм-уж. Невеста бӧрјӧмӧн, мӧд-ногӧн-кӧ, став воӧ крестана овмӧсгам пудјалігӧн, жӧнӧиклыг став вӧльасӧ богтӧны бат-мамыс. Кушӧмӧс најӧ кӧсјасны, быт лоӧ вајны, кӧт жӧнӧиклы сіјӧ і оз ков. „Мам-батлыг кыв вуж-ны оз поӧ“.

Невеста бӧрјӧма.

Невеста ылысса ӧеревӧаыг.

Та-кынӧі, віӧдлам-кӧ пыдӧжык, адӧам: унжыкыгсӧ ӧеревӧаса зонјас гӧтрасігӧн зілӧны невестаӧс вајны мӧд ӧеревӧаыг—верст 20-30-сајыг.

Серт, 20-30 верст-сајыд невестатӧ не сӧмын ез адӧывны, ве-гіг немтор сы-јылыг ез кывлыны. Сізі-жӧ немтор ез тӧдлыв жӧнӧик-јылыг і невеста пу. Со-ӧд кызі мунӧны да вајӧны!

Ылыг невестасӧ вајӧм тужӧдыс медгасӧ мунӧны гӧль жӧнӧикјас. Та-вӧсна јещӧ-нын сӧкыджык тајӧ мода-вылад віӧдны.

Гӧтрасӧ-кӧ гӧлінік зон, сіјӧс кӧт мед мыј **недыр-кежӧ вӧч-ласны-нын озыр жӧнӧікӧ**. Не сіјӧ-кӧ, сылы, гашкӧ, дыр лоӧ ветлӧд-лыны невеста корган могнад.

думајтан-да егкӧ тајӧ ужды—гӧлтӧ недыр-кежӧ озырмӧдлӧм-ыд зік-жӧ сарај-вылӧ ӧш лептӧм-код-да. Оз-тај віӧдлыны сы-вы-лӧ, мыј мӧдӧмаӧг вӧчны, вӧчӧны дај сӧмын.

Кызі ылӧдлӧны баба-пуӧс.

Невеста бӧрјӧма. Колӧ мунны корасны. Корасны медвоз ыс-тӧны корасыгӧс. Корасыгӧс ыс-тӧны нывбабас, коді јонжыка гор-нӧитны да ылӧдчыны кужӧ.

Корасыг вігтавлӧ невесталы да сы мам-батлы: со-пӧ жӧнӧик-лӧн есымында скӧт, віӧ, му, выль-весас, выль-му, турун, наӧ, кӧ-луј, кӧм, пагкӧм, мукӧд-тор.

Ӑті кылӧн-кӧ шуны, корасыг вігтавлас сещӧм чукӧр нінӧм-абусӧ, кӧт луна пӧнарӧн корс, став жӧнӧик-сугедјас овмӧсгыс оз сур. Невеста, сылӧн бат-мам ескасны корасыг „брајгӧм“-вылӧ, ыштасны „озыр жӧнӧик“-вылӧ да абутӧм уна ембур-вылӧ. Корӧны петкӧдлыны жӧнӧікӧс, колӧ-ӧд сіјӧс віӧдлыны мича-ӧ ачыс, бура-ӧ пагтасӧ.

Жӧнӧік мӧдӧдчӧ невеста-ордӧ. Тани зев бура невестаӧс сы бат-мамкӧд кокорнӧитасны; жӧнӧік мунас ӧті сугед-ордӧ, корас бур вӧв, мӧд-ордӧ—сіјӧс-завод, којмӧд-ордӧ—доӧ, нӧлӧдлыг—мича кӧм, вітӧдлыг—нојпас, мича гач, бур дӧрӧм, лӧсыд шапка: пагтагас да воас невеста-ордад озыр-озыр пі-код.

Невеста, бат-мамыс візодоны: жөнїк бур, мїча, лосыда пагта-
гөма, ескөны сїжө озырлун-вылө, кі кутөны. Корасөм артмїс.

Унаыс, ферт, овльвлө—невеста егкө оз мун-да, гетөны сїжөс
бат-мамыс мырдөн.

Сезга лөсөдчөны свафба-вылө. Пір. Візөдан-да, сещөма піруж-
төмаөс, бөрас көт нїнөм абуысла том гозжалы бокас мешөк өшөд
да корны пет.

Веңчажтїсны. (Сїктјасад-өд унжыкыс-на веңөчөн гөтрагөны).

Регыд і „төлк“ боғтас.

Тащөм-ногнад гөтрагөмыд унаыс не сөмын щыкөдас гемја-
костын олөмтө, а јешщө-өд рөзөрїтас овмөстө.

Ылалөм том-ныв свафба-бөрын вескалө қїк мөд овмөсө, ве-
рөссајө мөдөдчїгөн чажтөм-гертї. Сылөн, ферт, сезга лөө дөзмөм.
Јешщө содрөд мужыкыккөд оз бура ладмын, воңжыксө јорта-јорт-
сө ез адывлыны-да.

Ферт, унжыкыс тащөм гөтрагөмнад том гозжалы лөө јан-
сөдчыны.

Гөтрагөм-мунөмыд ыжыд рөскөд гетө не сөмын жөнїклы. Ге-
тө щөщ невеста-мам-батлы прїданеј-да, коңїн-да, пірујтөм-да лө-
сөдөмнад. Візөдлан-кө, тащөм ылөдчөмнад да мырдөн гөтрагөмнад-
гетөмыд ембуртө візөмыд дон із-вылө ва кістөм-коф і лөө.

Том гозжаыд јансөдчїсны. Зонлы вөла, невөла колө вылыс
гөтраганы. Крестана овмөсын гөтрагтөг дыр овны оз поң. Вылыс
гөтрагөмнад сылөн бара ыжыд рөскөд. А тақї өтї мортыдлөн
удажтывлө кыкыс-кујїмыс гөтраганы. Бара ылөдчөм, бара пірујтөм,
бара рөскөд.

Ферт, мед-бур еновтчыны тајө немевөјја омөль-торјасыс. Мед-
бур быд-боксан, выл-ногөн гөтраганы, кад-нын. Колө быд комї морт-
лы гөгөрвөны тајөс. Быд гөгөрвоыс мортлы колө сујны сїктө выл-
нога олөмсам.

Өтепө Тсывуын.

Міжан коператсіја

Мыј шуліс Љеңін коператсіја- -јылыс?

Љеңін-јорт міжанлы індіс туж бур-олөмлаң мунны. Сіјө век мырғис ужалыс-јөз олөм бурмөдөм-понда. Міжан СССР-ын унжык, олыгыс крестана. Кыз мільон-сајас керка—овмөс. Гөль, посні ов-мөс, мукөдыс вөвтөм-мөстөм. Кызі налыс олөмсө бурмөдны?—Сөмын коператсіја-пыр,—шуө Љеңін. Міжан-пө өні—Сөвет-власт. Пабрік-завод госуларстволөн. Ов-мөс бергөдлан воропјасыс-пө өні ужалыс јөз кіпод-улын. Сөмын-пө колө па-кыда да збылыс пондыны коператсіја течны. Отсавны-пө сылы колө. Коператсіјаыд-пө өні ҫеревһаад мед-ыжыд вороп. Сіјө воропас-пө коммунист-партиялы чорыда колө кутчисны. Јөзлыс олөм кы-пөдны да гөль јөзөс бур овмөс тужө пет-көдны.

Мыј лоө сіјө коператсіјаыс?

Өтвыб-кө заводітөны кушөмкө олөм лептан уж нуны—сіјө і лоө коператсіјаыд. Уна ужын ҫеревһаын поҫө өтутчыны: төргүтны, віҫму ужавны, уждысны мөда-мөдлы, стрөјітны завод быдсама-тор вөчны, прөмысөн өтутчыны да мукөд тор. Өтнад-кө он вермы—унаөн верман, дај. Сөвет-власт отсалас коперативдылы.

Љеңін шуө: кымын-пө міжан уна лоө коперативјас, кымын-пө шленјасыс збылыс пондасны сетыс бурлунсө аслыныс адчыны, пон-дасны сибөдчыны сы-бердө—секи-пө-і бозтас ладыс. Мі пыр зев-на гөльде да дуркөс. Мөда-мөдөс пөрјыштны корсам, а коператсіјаад-пө сіјө оз туж. Колө збылыс велөдчыны-на обществоса уж нуны, төргүтны. Міжан-пө чайтөны сіҫ: төргүтө-кө-і, ладнө, кықкө да мыјкө. Велөдчө-пө төргүтны!

Мудрітөны—ва-руыс нөк пычкөны, либө быдсама, мыј оз ков-план стрөйтөны—немтор-пө сіјө оз ков.

Став ужыс-пö öнi ас-сажын—шүө Лёнин. Ми-пö збылыс пон-дiм выль бур олöм, сотсиализм течны, мижан-пö воропжасыс öнi ас кфын—сöмын-пö колö кужны ужавны. Iчотика-пö да буржыка. Коперативжас пыр-пö сöмын ми вермам деревнаын овмöс лептыны да сотсиализмö муны.

Парма.

УЖ-ПАСЈАС ТАВО-КЕЖЛÖ.

Коператсија паскалö, јонмö, Мыј колö вöчны тажö 1926-27 воö?

Во-гöгöрја оборот (мыј дон лоö вузалöма тöвар) **содтыны**. Јöз-лөн нажетка таво содö колан во-серти мильон кујим со сурс шажт дон-кымын (Iчва карувтöг). Потребительса да мукöдпöлдöс коператсијалы во-гöгöрја оборот ылöссö позö-нын урчитны: квајт мильон да жын шажт.

Тöвар дон ускöдны. Ми ажастöм донөн-на тöргујтам. Ме арталi тöварлыг мунан тујсö коператсија-пыр колан воö: уна-ö, быт-тö, Обсојуз да вöлöстувса обществојас быдгама рöскod да барыш-вылö содтöмаöс донсö бостöм-дон-вылас. Пооднеја кајö: 40-45 шажт быд со шажт-вылö.

Таво, буракö, коперативжаслы сöкыд лоö ужавны. Государство-лы лоö мынтыны ыжыд промысловеј налог. Унжык, колан во-серти, со сурс шажт-кымын. Кытчö-сурö тажö дöбылкi¹⁾ кучкас. Почас оз та-вöсна ыжыджык содтöд (наложение) тöвар дон-вылö вöчны? бик оз. Сы-туј-вылö оз ков сетзыны. Кыккö да мыкö ковмас, буракö, рöскod да барышжастö чинтыштны. Пугрöш доныс сецöм коперативжаслы, кöнi шуам, даc сурс шажт кужöмаöс тöвар-дон-лептöмөн барыш-бостны. Убыткаö пырны, ферт, оз-жö ков.

Јöзöс сибöдны нöшта јдна коператив уж-бердö. Көн-сурö керка-лыдö пажö пырöмыс жынјыс-на абу, а бостасöны лавкаыс во-чöж. Таво колö ыли гöгöрса деревнајасö лавкајас вогтыны, сегга гöл јöзöс лготајасөн шленö пыртны. Уналаын мукöд ышнагöны—мижан-пö 100%-нын шленынöг. Мыјнö сецöм шленгыд, абу-кö сiјö пажсö мынтöма ставсö да коперативса собрание-вылö, кöт кыскан, оз лок? Ем-кöт-абу. Мед-ескö таво мижан коперативжасö вöли пыртöма-нын став керка-јурыс öти мортөн (не кöчажинсö, а кöчажкаö колö щöщ бостны шленö). Сегга прöст фенга (вклады) јöз-пиыс колö чукöртны, сетны сы-вылö 10%. Бур коперативыд та-серти мед-јона тöдчас.

Уна ужпас-на, ферт колö пуктыны. Ставсö татчö гижны он вермы. Ме думыс јещö, **коператив ужö велöдчöм-јылыс** колö таво јона зильны. Уж-ногыд öнi сöкыд. Уна-тор воцä-серти кужны да

¹⁾ дојмытöз.

төднү колө. Щөт вөчнү колө гаммыны. Јөз-пін щөктыны сорнү нуны ас уж-јывыд. Ічөт грамотаа коператорлы сөкыд гөгөр кужны. Ме-ногөн, оз-кө сіјө понды збылыг велөдчыны ас уж-бердас — оз тујны кут некущөм өніја обществоса уж-вылө. Міјан коперативјас өнөз сөмын төргүјтисны. Таво колө щөщ заводитны јөз-кост јүгдөдан уж нуны да коператив-бердын том јөзөс ужавны велөдны

Царма.

Мыј керны уждыган-төваріш-ществојасын?

Воіс төвса кад. Төлын колө дај позо буржыка, чорыджыка бостывыны уждыган-төварішчествојасын уж пуктыны. Мыј-бердө колө јонжыка кутчигны, кущөмжык уж нуөдны?

Міјан Областын уждыган-төварішчествојас ужсө нуөдөны јонжыка Гельбанк¹⁾ сөмөн. Ас-сөмјасыс уждыган-төварішчествојаслөн зик нінөм-мында абу. Пажевөј капиталјасыс став Комі Областувса уждыган төварішчествојасын сөмын 33.300 шајт, 5,6% став сөмыслөн (балансныслөн). Шленјасыс уждыган төварішчествојасын—12.473 морт. Сізкө, шлен-вылө пажевеј взносыс воө 2 шајт да 75 урөн. Тыдалө, өнөз-на абу став шленыс мынтөмаөс пажјассө. Сегга чөжны пуктөм-сөмјас төварішчествојасын ем 11.000 шајт, 2% балансныслөн. Өті шлен-вылө чөжны-пуктөм сөм воө 87 урөн. Сегга крестана-пај вузавлөма 9000 шајт-дон, 1,6% балансныслөн. Став ас-пыщыс чукөртөм сөм төварішчествојасын—53.300 шајт—10% балансныслөн. Ужөн бостөм сөмјас 332.900 шајт—54,6% балансныслөн.

Ас-пыцца сөмныс төварішчествојаслөн вывті еща. Сізкө, медвоzza уж төварішчествојаслөн: чукөртны став пажсө, чукөртны јонжыка чөжны-пуктан-сөм да буржыка паскөдны крестана-пај. Колө төдны: куш уждыгөм сөмөн бура уж пуктыны он вермы, оз тырмы Гельбанклөн государствоөн сетөм сөмыс, мында крестаналы ескө колө вөлі, дај уждыгөмнад прөцентө јона уна мунө.

Медга чорыда колө бостыны чөжны-пуктан-сөм чукөртны. Мед-ескө быд уждысыг. ем-кө сылөн прөст сөм, пуктө, чөжны сіјөс уждыган төварішчествоын. Чөжны-пуктан-сөм-јылыг колө јонжыка виставлыны крестаналы: кущөм бур чөжны-пуктөмыг пуктыгылы да государстволы; сөмтө позо, кор ковмас, бөр бостны оз вош,

¹⁾ Візму ужалбмлы да крестана овмөс кыпдөбмлы уждыган банк.

воё прөчент, сөм чөжны-пуктөм-жылыг некодлы оз виставгы, судлы-кыңзі, сиз вөзө.

Мөд ыжыд уж уждыган төварішществожаслөн—бырөдны строк-кежлө мынтыгтөмјас. Төварішществожасын сетөма ужөн 332.900 шайт, на-пыг строк-кежлө абу мынтөма 33.840 шайт—12%.

Ферт, өні быдөн-нын төдөны—уждыгөм сөм колө мынтыны строк-кежлө. Сөмын-таж унаөн-на оз мынтыны. Строк-кежлө мынтытөм өрөдө ебөссө уждыган-төварішществожаслыг: төварішщество оз вермы нинөм сетны мөд уждыгылы, ковмас мынтыны содтөд прөчент да пеңа Гельбанклы. Кытчөз оз быр строк-кежлө вештыгтөм, сетчөз оз-і ло прамеј ыжыд уж төварішществожасын. Сөгга төварішществожаслы колө буржыка вөзөдны, мед уждыгыјас вөзөласны уждөм сөмсө мыј-вылө бөгтөмабөг, а оз мукөд-тор-вылө. Шу-ам, ссуда-кө бөгтөма вөв-вылө, мед оз мун көлүјө, лөбө сојөмө.

Көјмөд ыжыд уж төварішществожаслөн бырөдны ас-сөм-вылө төргүјтөм да лөгсөдны нөбасөм-вузасөм, шленјас щөктөм-герті, најө сөм-вылө. Онөз унжык уждыган-төварішществожас вузасөсны асланыс сөмјас-вылө, уна сөм сујавлісны төварјасө, щөкыда бөгтавлісны гырыг вбыткајас. Нөбасөм-вузасөм шленјас щөктөм-герті пөшті ез вөв. Вөзө ас-сөм-вылө вузасөмыг Тсентрса Гельбанк қкөз щөктө дугдыны, щөктө нуөдны нөбасан-вузасан ужсө шленјас щөктөмөн да најө задаткјас-вылө,

Јешщө уждыган-төварішществожаслы ковмас тавоган Госстрах-нимсан нуөдны стракујтчан уж скөтөс—кулөмыг, көзөјас—шерөн жугөдөмыг, овмөс—сотчөмыг. Төјө уж выль-на, вермас сетны уна докод. Колө зільжыка бөгтөсны крегтөна-пөвсын стракујтчан уж нуөдны.

Уждыган-төварішществожас омөла-на зилөны ковтөм рөскөдјас бырөдны: сы-понда 1925-26 во-помын уна төварішщество воөма убытка-вылө. Быд уждыгөгөн төварішществожас ыстөны нарөгнө мортөс карөз, а төјө сувтө јөна-вылө, вөсег вылөжык уждыгөмгыс прөчентсө мынтөмыг. Нарөгнө карөз мортөс ыстөмыг колө еновтчыны. Сы-дорыг буржык востыны Комісгельбанкын текущеј счет да, кор ковмас, корны сөм поштаөн. Сөгга унжык төварішществожасын уж нуны позас кык мортлы (јуралыг-казначеј да счөтовод), көјмөд мортсө (казначејс) позас чінтыны. Сура-і мукөд кущөм-гурө рөскөдјас, кодјасыг позас еновтчыны. Тащөм рөскөдјассө-кө чінтыны, быд төварішщество вермас бергөдчыны убыкатөг.

Со кущөм гырыгжык ужјас вөзө-кежлө колө лоны быд уждыган-төварішществожаслөн.

Өні кутасны бөрјавны уждыган-төварішществожасын выль правлеңнејас. Выль јөзлы тані індөм ужјасыс колө лоны мед-вөзөда ужјасөн. Правлеңнејасө колө бөрјавны сещөм јөзөс, кодјас вермасны да нужасны бура нуөдны став ужсө төварішществожасын.

Өльк-Өндрөј.

Кызі Лөсөдны коператсija-велө- дан-кружок.

Кытöнi поғас лөсөдны кружок?

Коператсija велөдан, сылыг ужjассө-төдмалан-кружок колө лө-гөдны сещөм вөлөстjасын, көнi емөг бура лөгыда ужалыг партija да комсомол-jачеjкаjас, бура ужалыг коператив да лыффыган-керка. Сөмын сенi мi вермам адзыны кружокын ужнуөдны кужыг-мортөс, коператсija-jылыг бура төдыгөс. Сөмын сещөм вөлөстjасын мi вермам нафеjтчыны—кружок оз падмы, оз космы, оз, нем-видчиг-төг, друг кув.

Кодлы колө шыагы кружок лөсөдөм-вөсна?

Воғмөстчыны, шыагы кружок-лөсөдөм-могыг да кружокын-ужнуөдыгөс бөрjөм-могыг колө коператив Правленьеө бөрjөм-воjтырлы. Серт, буржык, коператсija-велөдан-ужjас-jылыг төждыгөм-сө-кө сетөма вөли правленьееса өтi мортлы, шуам шцөттөдыгылы лi-бө кодлы-кө мөдлы. Коператсija-велөдөм-jылыг төждыгыг jортлы ковмас пырны волполитпросветкомө коперативсан представитель-лыгfi даj ужавны сенi зильжыка.

Мыj ковмас вөчны коператсija-велөдөм-jылыг төждыгыг jортлы?

Сылы лөө jона төждыгыны да зильны, медем волполитпросветком ез-егкө вунөд коператсija-велөдан ужнуөдөм-jылыг; медем сijө ужсө суjис-егкө шцөщ аслас колан ужjас-пөвсө (аслас планө) да лучки нуөдiс; медем отсалiс коператсijалы лыффыган-керка-бердө кружоксө лөсөдны, ужнуөдыгөс сijө кружокас коргыны; медем егкө волполитпросветком быд-ногыс отсалас лыффыган-керка-бердө буржык коператив-пельөс да коператсija-jылыг лыффыган-ин лөсөдны, да му-көд-тор.

Кызі чукөртны кружокө воjтырөс?

Воjтырөс кружокө чукөртөм-могыг колө не-өтчид чукөстчыны jөз-бердө, корны, кыскыны зильг iөзөс, медем најө пырасны коператсija-велөдан-кружокө. Колө гоз-мөдыг чукөртлыны лыффыган-керкаө jөзсө да вiгтавлыны налы мыjла колө велөдчыны коператсija-jылыг да төдмавны сылыг ужjассө, кущөм бур вермаслоны тajө велөдчөмыг, сiзi воғө.

Чукөрмас-кө кружокө морт 10—15-i, тырмас, унжыкыс ов i ков, мед оз ло сөкыд ужнуөдыгылы.

Кодлы колө пырны кружокө?

Медга јона кружокө пырны колө коператив-бердын ужалыг војтырлы, лавка-комиссияын ужалыг јозлы, војмостчыг пажщикјаслы, комсомоллы да фелегаткајаслы. Појас пырны кружокө-і мукөдлы, медем сөмын-ез вөвны 16 арөсыг томжыкөг.

Кушөм программа-серти нуөдны кружокын велөдчан-уж.

Программа вермас лоны со кушөм: 1) Мыјөн олө крестанін. 2) Коператсия да сьлөн ужјасыс. 3) Кызі панөма да ужалө өіктса коператив. 4) Кушөм отсөг сетө коператив крестаналы (вузасөм, нөбасөм, төвар өікас да налөн донјасыс). 5) Сөмјас (средства) коперативлөн. 6) Кызі веккөдлөны, нуөдөны ужјассө коперативын (тані колө ветлыны кружоклы чукөрөн коперативө, виқөдлыны сетыг төварјас да щөтоводнеј нигајас, виқөдлыны кызі мунө сені ужыс). 7) Кушөм права сетө коператсия шленјаслы да кушөм ужјас најјаслы колө вөчны. 8) Кызі ужалө коператсия Сојуз-пагга. 9) Кызі сјјө војсагө-вермагө частнеј төргујтөмкөд. 10) Кызі коператсия өтувтө ужалыг-јөзөс өіктјасын. 11) Коператсия да вылнога олөм. 12) Коператсия да сотсиализм.

Серти, појас, ковмас-кө, тајө программатө содтыны да чінтыны, кызі кытөні лоө лөгыджык.

Тајө программа-серти колан нигајас мијан корөма-нүн Тсентросојузыг.

Кушөм коперативлы ковмасны нигајас, колө гижны сы-јылыг Обсојузө.

Комі.

Сіктса потребобшествојасын.

Помөсдинса потребобшество.

Нөбасыгјаслы таво ужөн сеталөмаөг төварсө 5.797 шайт да 18 ур дон; сы-кыңзі јешшө-на учреждөннејаслы да мукөдлы сеталөмаөг ужөн 2.246 шайт да 6 ур дон. Шлен лыдыс тані оз сод, а чінө—петөмаөг кык морт пажщик. Пајевеј-капитал таво содөма сөмын 11 шайт да 14 ур дон. Көлујө падмөдөмаөг 5.127 шайт да 71 ур. Јона нөбасөмаөг ужөн—12.438 шайт да 21 ур дон, сөм-вылө нөбалөмаөг төварсө сөмын 15.494 шайт да 47 ур дон.

Кожгортса Потребобшество.

Во-гөгөрөн чукөртöма һөбагыгјас-вылыг-воан-ужјөзсө 2848 шайт да 69 ур.

Шленө коперативө пырөмаөг выль-јөз 16 морт; пајевей-капитал содöма 862 шайт да 16 ур дон. 205 шлен-вылыг воө пајевей-ужјөз 554 шайт, сijö чукөрттөм-на.

Көлуј-вылө (имушчество-вылө) војдөр вель-уна-һин виқлөмаөг гөм—3.045 шайт да 93 ур; таво јешшө-на сетчө содтöма 2.736 шайт да 42 ур. Гөм падмөмыг абу повзөма,—воқө-кежлө јешшө-на мөвпалө вогтыны кузнеча да фөгөд-вөчан завод. Гөмтө падмөдöма да сөгга-і һөбагө ужөн.

Во-гөгөрөн ужөн төвар һөбавлөма 37.362 шайт да 28 ур дон, а гөм-вылө сөмын 49.637 шайт да 73 ур дон.

Ужөн һөбагөмыд, ферт, јона рөскодјастө содтис да төвар-донтө лептис (кыпөдис).

Мукөд пөлөс рөскод-вылө вель-уна виқөмаөг гөм: пошта-телеграф-вылө да гербөвей-вот-вылө виқөмаөг 587 шайт да 16 ур.

Вель-уна һөбагөмаөг частней төргујтыглыг—6238 шайт да 88 ур дон.

Коператсija-велөдан-уж-вылө петöма 229 шайт да 28 ур, а һинөм пөштi абу вөчөмаөг сы-могыг. Сijö гөмсө мөдлаө виқөмаөг: өтi мортлы со отсөг-пыфди сетөмаөг сетыг 100 шайт.

Өнија барышыг шуөмаөг өетны вөлөст-кузта моски вөчөм-вылө 100 шайт.

Чуклөмса Потребобшество.

Таво шленө пырөма 42 морт; пајевей-капитал содöма 210 шайт.

Пај сөмын 3 шайта, кад-һин 5 шайта пај-вылө петны.

Барышыг һөтi абу торјөдөмаөг коператсija-велөдан-уж-нуөдөм-вылө (культфонд), јешшө абу торјөдөмаөг гөм гөльјаслы-отсөг-вылө-пыфди фондө.

Појолса Потребобшество.

Пајевей-капиталө содöма 758 шайт да 66 ур, кольöма чукөртны пај сөмын 97 шайт да 62 ур. Виль-јөз пырөмаөг шленө 50 морт.

Прибыл вөлөма таво лөка-ыжыд—3.998 шайт да 52 ур, а коператсija-велөдан-ужнуөдөм-вылө торјөдөмаөг гөм сөмын 40 шайт,—вывтi еща.

Позтыса потребобшество.

Во-гөгөрөн весиг өтi морт абу пырөма шленө, а петөмаөг 3 морт. Пајевей-капиталө содöма сөмын 12 шайт. Уна сеталөмаөг төвар ужөн—1903 шайт да 36 ур дон.

Коңиса Потребобшество.

Во-гөгөрөн ужөн сеталөмаөг товар һөбасыгаслы 3.028 шайт да 51 ур дон.

Вель-ыжыд вөлөма таво прибыль да сөмын вывти еща торждө-маөг коператсija-велөдан-ужнуөдөм-вылө—10 шайт, һөти абу торждө-маөг сөм коператсijaын-ужавны-јөзөс-велөдөм-вылө; јешшө абу торждөмаөг сөм гөл-јөзлы отсөг сетөм-могыс.

Сельбса потребобшество.

Колян-воын вөлі кулян-выын, таво еща ловчис да кок-јылө сувтис.

Һөбасыгас-вылыс чукөртөма во-гөгөрөн ужјөз 3.191 шайт да 53 ур.

Асгыс ужјөзјассө вель-јона чинтөма: 4.236 шайт дон-мында.

Аслас капиталјасыс колян-во вөлі сөмын 23,9%, таво содис 41,3% -өд.

Уждөм-сөм колян-во сija кын вөлі бергөдчө 76,1%, таво сөмын 58,7%, төдчө наңдөникөн мездыгө ужјөзјасыс. Сыр кујлан төвар таво кужөма инавны. Сөрт лоі донсө чинтыштавны.

Сель-јона коперативлыс ужсө зүгө Госторг аслас лавканас.

Выльбса потребобшество.

Важ ужјөзјассө һөбасыгас-вылыс чукөртөма 40%.

Воқө-кежлө ужөн-сеталөм век-на кысөө. Содтөд ас-товар дон-вылө (наложенне) ыжыд муқөд коперативјасын-сөрти—14,5%.

Вузавө-һөбасө, рөскөдјас бергөдө аслас сөмјасөн—83,4% -мында. Обсојузлы ужјөза сөмын 16,6%.

Төвар унжыксө һөбалөма Обсојузлыс—91,3%.

Комі.

Комі гіжӧдчукӧр

Ӧекор оз вун.

Ӧекабр 1-ӧд лунӧ 1919 воын гӧрд-армија бӧр ботіс Сыктывдін кар, коді вӧлі Латкін кіподулын дасквайт лун.

Дас-ӧкмысӧд вотӧ тӧдам,
Комі војтыр, тӧдам:
Вӧлі лок ар,
Зев лок ар;
Кор Латкіныд власттӧ ботліс,
Міжанлыг кор ботліс
Сыктывдін-кар,
Комі кар;
Ӧӧд кырныш-моз сені оліс,—
„Губернатор“ оліс!—
дас да квайт лун,
дас квайт лун.
Кыз ужалыг-јӧзӧс лычкіс,
Быд-ногыс пыр лычкіс,
Ӧекор оз вун,
Оз-ӧд вун!
Кызі јі-улӧ ловјӧн пӧдтіс,
Јукмӧсјасӧ пӧдтіс
Уна морт-лов,
Уна лов.
Кӧн коммунар—том-ныв домна,
Налікова домна?..
Латкін ез пов—
Ботіс лов...

Быд возмӧстчыг мортӧс лыјліс,
Понјасӧс-моз лыјліс,
Кіетіс пӧг вір,
Уна вір.
Кор вермісны гӧрдјас—пышјіс,
Англыјаӧ пышјіс.
Ӧувеіс сен дыр,
Бура дыр.
Сен, тыдалӧ, эскыд лоі,—
Гашкӧ-і гажтӧм лоі,—
Локтӧма бӧр,
„Гортас“ бӧр..
Ӧерт, думајтіс: пӧра кӧлі.
Сізім во-нын кӧлі,—
дубалі „кӧр“,
Секса „кӧр“..
Вот, Латкіныд ӧні карын,
Сыктывдін-карын,
Відчіӧд суд,
Лоӧ суд!
Кор арталас сылыг мыжсӧ.
Лыдтӧм щоттӧм мыжсӧ,—
Вісталас суд
Бӧрја „пуд“.

Ӧобдінса Віттор.

Сiмгöд кымөр.

(Унаторжыг ичöтiка).

I. „Крiстос воскрес!“

Гöрдармејечјас мунiсны Сыктывдiн-карыг. Медбөрја мортјасыс мунiсны. Кар колi власттöг.

Озырјас лептыштiсны журјас, рушкујас чургöдiсны, чужöмныс ставнас нумјалö: со-пö мi, вiчöдöј! Сöмын јона сбојмöдчыны оз-на лыгтны. Он-öд тöд—гашкö гөрдјасыд бөр-на воасны-да.

Уна сiнва колi карын... Быд морт чужмöма. Оз тöдны мыј керны, мыј мөвпавны—шайпай мунöмаөг. Олöмыс ез-нын олöм-код кут лоны. Шөрö-выјö вошöмаөг. Мöда-мөд-орданыс воласны, пук-сыласны, кыв-мөд шуасны, четчыласны, бөр пукбыласны. Нынöм сорниттöг мунасны. Ферт, емөг-i сещöм јөз, кодјаслы қик вегкод ставыс, кодјаслы öткөд—јежыдјас-көт, гөрдјас. Агныс-тај најö қон-вiчäөг-а.

Анна, Педөр Иванлөн мамыс, шöјö-вошöма. Инас оз инаг. Сылөн пыс, муса-пi Иваныс „пышјiс“ гөрдјаскөд. Сijö ескö абу коммунист-да на-дор сулалö. Летчылис увлаң, Јемдiнлаң дај мунiс кар-пыр Мураш-тујöд, гөртас сöмын гојыштны пыралiс. Сiнјасыс сöмын-нын öзјоны. Ен-пö пов, мамö, бөр регыд локтам—петiгас шуiс. Көнкö, кушöмкö сiктын увлаңын мөд пi, Грiша, школаын велöдö. Сijö коммунистö гiжгылис.

— Көнi бара сijö, коңөр. Ез-тај-нө пышјы; али мунiс да гортö ез саммы пыравнысö... Ок, ок, ок, мыј бара лоi, господеј јенмөј! Мыј бара лоi?—со-пөв-нын јуалö асгыс Анна. Вöрдјiс. Сiнваыс ескö когмöма-нын бөрдöмысла.

— Мыј керан, мам-гөлöм-öд! Быд шогыс, быд долыдыс iнмö медвоз мам-гөлöмö. Кызi-тај веж-турун муртса-муртса-тöлыг вөррö, сiзi-жö мам гөлöмыд вөрö быд ичöтiк шогыс, быд ичöтiк долыдыс, пызыртö дојмытöз гырыежык шогјасыс...

— Анна-төт, летчылам карад төварыдла. Коператив петкөдöны. Аттö, уна-жö јозыс! Кодi мыј вермö, сijö-i кыскö. Ме быдса кујимыс-нын ветли, кујим нөбөртас ваi сiтеч-да, мыј-да.

— Чөв-нын төварнад. Мыј сыыс, олöмыс ештiс-нын-да. Колöкө қик öнi локтасны да вiјасны.

Анна-төт-кофыд шоч морт. Көт јешщö шогынөг, көт јешщö талун вiјасны, ловја-сiнмыдлы-тај век колö.

— Ме бара јешщi летчыла. Степаныд-нө көнi? Гашкö сijö мыјкö вajas.

— Јурсö-кө-ескö асгыс вajas, шаң-нын-да. Мыј-кө-тај школаас-летчiс-да, ез-на во.

— Сіжә-өд тіјан ләкәәтис жә асғыс туйсә: ветліс арміјаә добровольчнад.

— Ен-һин те, Ірина, виставлы өні сы-жылыо..

Җоң лун гөрдәрмејечјас-бөрын ез воны Сыктывдін-карө жеждјас. Сөмын аскінас, субөтаә луншөр-гөгөр воісны. Пургыль-кофөб локтөны—англіјскеј пасјас-пійн. Кысөоны вичтовкајасөн, автоматјасөн, пулеметјасөн. Бара-жә англіјскеј. Ставыс Англіјалон. Вегіг агныс-агнысө жеждјасыс вузалөмаәө Англіјалы. Мы-нө сы-понда! Мед-тыкө гөрдјасөс венны, тільгыс-пессыг-јөз-доржыг-јасөс венны!

Полөны-локтөны. Гоңјалөны өтарө-мөдарө: оз-ө кодкө кыты-сан-кө ускөдчы на-вылө. Шенчөны: грезд-куча вель-уна-һин муісны да һекөні ловја-морт оз тыдав. Вегіг-өд пон оз котөрт.

— Пыравны колі көт өті керкаә: вижөдлыны ем абу өті ловја-морт. Ставыс-өмөј пышјисны—вөзжыгө өті салдат.

— Лант. Мун вожө, сіжө төд—горөдіс сы-вылө взводнејыс.

Воісны Теңтікөвө. Паныдасіс пөрыг-төтка—кароаң гортас кысөө. долыджык лоі жеждјаслы, збојміс сөлөм: ловја-морт локтө.

— Ен повчы, төтушка!

— Ог, ог, сіта, мыжыг-нө повча.

Резыштисны автоматыг. Төтушка ласкыгіс места-вылас.

— Повчин-да—серөктисны ставныс.

— Ег, ег, сітајас,—аслас егкө піңјасыс таркакылөны-һин.

Гералісны, шмонітисны төтушка-вылын жеждјас. Нимкоф налы. Воісны карө. Соборын жыңнан бувгыны кутіс, бытөө ыжыд-лун воіс. Жеждјасыд вөлөм щөктөмаәө звөнітнысө, чегт аслыныс вөчөмаәө. Галанча-вылын жежд-плаг. Со төвжө-лебжө вөв-вылын пөжарнеј. Кіас жежд-плаг. Петкөдлө—жеждјас воісны.

— Намөдсө кодлыгкө сетөмаәө плаг-пыдчыс—гусөһикөн ас-костаныс горһитөны крестана.

Быллоу-петіс өградагыс важ-купеч-гөтыр.

— Крістос воскресе!—шуіс чиктыліг-тырји мөд важ-купеч-гөтырлы.

— Воігтіну воскресе!

Окагісны.

— Воісны-жө спәгітельјасыд. Лөвчис-жө крістосыд мед-бөрын. Слава тебе, господі, слава тебе, господі.

Рытнас став кырныш-чукөрыс Степан-вичкоын служітисны јен-лы молибен большевикјасыг мездысөм-куча.

2. Турмаын.

Анна-төт да Степан оз уңы. Кущөм алы уәөм ташөм кадын! Он төд, колөкө, пырыгтөм-пыр кильчөө јіркһитасны, нуасны Степанөс турмаә. Сіжә-өд добровольч!

Анна-төтлөн гөлөмыс төшцитө. Сижө һекыңи оз вермы гөгөрво-ны мыҗла Иваныслы ләи мунны, мыҗла локтисны жеҗыдҗас, мыҗ на-лы татыг колө Оз көсҗы ескыны мыҗ ләи. Сөмын олөмыс быт ескыны щөктө. Мыҗыс сылы вежөрас ез вола тајө кадҗасна! Лок, пеж думҗас локтөны: со, колөкө, Иван көнкө тищвиңө-куҗлө, виисны сижөс. Грishaөс гашкө кутисны жеҗыдҗас лыбө, көнкө, көңөр, гөрд-җаскөд мунө,—кынмас быдсөн көкһи паскөмнад. да-өд-и Степаныд-на бурөн оз мын! Јона доҗмө гөлөмыс Анна-төтлөн.

Повны кутис өтносөн, летчис паччөр-вылыг, водис Степанкөд ортчөн.

Вашкөдчиг-моз горһитөны.

— Ок, ескө, верма-кө вөли, пурышти-жө ме жеҗыдҗастө-да,— гөлөмсаң гора-коң шуис Степан.

— Лант-һин, кроста-ради. Шыһитөв-һин колө овны теныд!— өлөдө сижөс Анна-төт...

Кылис уна-кок-шы килчө-вылын. Јиркөдчыны кутисны. Анна эвирк-четчис. Виңөдлис өшиңөд, кынмылис места-вылас, воши—оз төд мыҗ керны.

— Степан, пышҗы, тела локтөны.

Жугөдчыны кутисны килчөө.

— Востөҗ! Кулөмныд сетчө алы мыҗ,—горзөны.

Анна-төт пуҗмө-һисө-оз петис ывлаө. Оз восты килчө, сугзы-гө: абу-пө һекөд портын, ставныс пышҗисны. Степан петис да востис килчө.

Пырисны керкаө морт дас-кымын мужик.

— Ваҗ пастас, пиө. Ме—милитсја-нащальник. Јегө-высокопре-воскофительство губернатор-һимсаң арестуҗта тенө.

Степан кыв-һи-җын ез шу, пастасис.

— Мыҗыс-нө, мыҗыс?.. Мыҗыс арестуҗтанныд—шемөс-пыр жуа-гө Анна.

— Сыыг-жө... Агным төдам. Петкөдлам ми гөрдҗаслы-добро-вольчалөм.

Степанөс нуисны турмаө.

Турмаө уна јөз-һин вајөмаөс. Җонь комната-тыр. Удитөмаөс-таҗ! Емөс „мыҗаҗас“, емөс җик мыҗтөмөг. „Мыҗаҗасыс“ гөлөмсаңныс Советвласт-дор. Сыыг оз пыкыны. Мыҗтөмҗасыс—гөль крестана. Нала, ескө, ферт, Совет-властыд колөҗык да вескыдасө оз шуны. Гөлөс-да, сижөн-и „мыҗаөс“. Весиг вөлины сещөм мыҗаҗас, кодҗас-лөн пернаныс сывҗас абу лөгалөма. Пырас-пө милитсја-нащальни-кыд керкаад, арестуҗтас морттө.

— Мыҗыс арестуҗтанныд? Менам һекущөм мыҗ абу,—пыкгө мортыд.

— Абу, шуан. Но-ко, сывҗад пернаыд ем абу?—видлас сывҗыс перна.—Абу. Пернатөм. ферт, те большевик.

Нуасны турмаө.

3. Сыктывдін-кар жеждјас-улын.

Жеждјас лөгөдісны карын аслыныс власт. Востісны земскеј-управа. Пүкгөдісны сетчө „прамеј“ јөзөс, „важ јөзөс“, гөрдјасөс кинас і кокнас, веждорнас і гөлөмнас мустөмтыгјасөс. Сетчө, ферт, он пүкгөд быд пастөм-ракасө, прөстө господі, — „најт“ крөгтанаөс, ужалыс мортөс. Земскеј-управаыд-өд абу большевикјаслөн совет.

Косјысисны быдгама-торсө важны комі јөзлы. Кардорыг-пө петіс-нін Сыктывдін-карө зев-уна доф новлан-көлујөн, жежд-пычөн. Ваясны-пө сакар, шај, мајтөг, табак. Агыс, жеждјаслөн јурјас-ыс сек-кості став-карса-лавкајасыс нивеју-ставсө сујалісны асла-ныс сундуканыс. Шогмас-пө сөкыдлунјас-кежлө.

Коммунист-гемијаслыс гіжалісны мөсјассө. Нуны шуисны. Гіжіс-ны і Анна-төтлыс медбөрја-өті мөссө. „Сігі-і колө налы—пеж-большевик-гемијаслы!“—кајтөны.

Шынјысөны-корсөны коммунистјасөс.

Крөгтанаөс лун-лун гөнајтөдөны коллысны.

Совет-власт-дырјі „дөзмөдөм“ крөгтанада купечјас, кодјаслыс лишней-візмујассө петкөдавлісны, заводіталісны вајавны турунјас „асланыс“ (најө-өд пыр-на асгыныс лыфдылісны) візјас-вылыс.

— Со-тај важ олөмад бөр воім—шуасөны крөгтана. дөзмө-маөс.

Латкін воіс Сыктывдін-карө тројка-вөлөн, көлөкөлөн. Сувтіс патераө зік кар-шөрө. Аслас патера-бердө өшөдіс важ, сар-дырга кујім-рөма плаг. Лубујтчө ачыс, јөзлы щөктө лубујтчыны.

Гөрд-тош лежөма. Рушкуртор быдтыштөма. Јурыс плеша. Губернатор-вылад тујө! Куш өті плеша-јур-вөснаыс позө сетны губернатор-чінтө.

Латкінлы долыд. Мыјнө не долыдавын? Аслас карө воіс. Ас-важ-төдса-јөз-пөвсө. Сіјө-өмөј-на. Јөзсө-өд мездіс большевикјас-кыс, сетіс налы долыдлун. Војдөр вөлі прөстө Степан Озіповіч, гін-сај-ын весіг Осіп-Латкін-пі,—өні ваше высокопревоскодітельство. Губернатор. Вөлөгдаса-губернатор.

Вескыда сөгга татысаң, аслас карсаң, Сыктывдін-карсаң му-мас Вөлөгдаө, губернаторө. Тырмас-нін көнкө Удөра-пыдөсгаң, вөр-пөвсгаң губернаторавны. Нінөм асгыс губернасө большевикјас-кын вічны. Кад аслыс бостгыны вескөдлыны. Англіјаыд-өд та-јы-лыс аслас јөз-пыр ез-нін еща пельаф вашкөдлы. Колө-і најөс жалытыштны...

Став „важ-јөзыс“ зілөны петкөдчывын Латкінлы. Ставныс корөны сылыс меліа-меліа, небыд-небыд кывјөн. Некод оз вен-чышт-нін ськөд, паныд кыв шуышт...

Локтіс мілітсіја-нащальнік.

— Ме тенад нінөн, ваше высокопревоскодітельство, арестујті карыс став большевикјастө.

Мыј накөд вөчны?

— Мыј вöчны? Лыжыны, ферт.
думыштис мыжкө.

— Чөвлы лыжлынды. Гашкө ем менам важ „другјас“ на-пöв-сын. Кодјас менö вывтi-нын ез ошкывны. Те вайлы нiмпассö. Ме вiжöдла.

Локтас земскеј-управаса-јуралыг јуавны кызи уж колö сув-тöдны.

— Он-öмöј тöд, кызи ми вöждөр ужавлим. Зик-жö сизи. Секи-öд те ен-жö бокрын вöв, чiновник вöлин.

Воас ыжыд-школаын јуралыг јуасны губернаторлыг indödjас.

— Пырыстөм-пыр колö бөр гимназија вогтыны. Јансöдны ныв-јасöс зонјасыг. Большевикјасыд-öд абу-нын велöдчөм лөгöдлöмаöг, а гозјöдчөм. Тажö здукрын-жö öбразјас вававны, молибен служитны, вежöдны став школа. Закон-божеј сујны. Кушчөм-ногөн колö велöдны вожö, сорнитамö чукөрөн став велöдыгыс. Ме регыд тiжанöс чу-көртла.

Чимкоф талун Латкинлы. Некушчөм лок-торјас оз кывгыны. „Војскаыс“ вожö мунö, нөжжөнжык-жö ескö-da.

Карын власт лөгöдöма. Нафөжнеј јözöс пукгöдöма ужавны. дүриг-моз пукталö бумагајас-вылö резољутсијас.

4. Грiша.

Лок төвныр петавлö, пöрлөдлө пујас, нещкө вевтјас. Јежыд-јас, төвныр-моз-жö, кыти мунасны, сетыг i мыжкө нещыштасны. Кытчö воасны, сетчö-i шуштсмыг-шуштөм јуөрјас локтöны. Кытчö тувтчасны, сени-i вiр, комi-ужалыг-јöзлөн вiр кизö. Кывгö: унаöс-пö лыжлöмаöг, унаöс Ежваö вöјтöмаöг, јешщö унаöс нöјтöмаöг. Уна вöв Јемдинла-дорыг мырфалöмаöг. Комi-ужалыг-јöзлы воисны öö-кыд, шуштөм лунјас.

Göda-göd ветлö Анна-төт. Став шогыс öтлаагис сылөн. Степан турмаын. Иван-жылыг лок јуөрјас вооны, быд-ногөн вiсталöны: öти шуö—пленö-пö шедöма, мөд содтас сетчö—дај лыжлöмаöг-пö, којмөд шуас—вiјöмаöг-пö Ыбын... Грiша-жылыг некушчөм јуөр абу. Гөлöмыс потö Анна-төтлөн шогысла. Код-динö гөлöмтö јитан?.. Код-ордö он пыр, сiјö-i ачыс јурыввтыыс шогөн тырöма. Сöмын Микул-ордса-кофлы абу шог. Налы долыд. На-динö-кө шыаган, астö-жö вiдасны да сераласны.

...Грiша гөрдјаскөд мунны ез-на уфiт. Мөдö вöли аскiнас, щöщ кујимö-нөль крестанакөд, Рытнас сиктö воисны јежыдјас. Мед-вој-дöрја уж налөн, ферт, шобгыны, большевикјасöс корсны. Кывгiс, кык мортöс-пö, сушчöмсö оз кужны вiставны кодјасöс, сујöмаöг-нын прöрубö.

Грiша сöмын-на көсјiс петны гортгыс, ветлыны нуöдны јорт-јасö пышјыны вөр-пыр Вiчинлаң. Пырисны кујим јежыд, öтиыс öпитсер-погонјаса.

— Тани тѣян ущітельныд олө?

— Ме-і ем—шыагіс Гріша.

— Те-і ем, лока-серөктіс опітсер, журғаныс кок-улдғыс віждліс. Шендө—тащөм том да жебынык (слабынык) морт. Нимкоғ сылы, сурі мортыд-да.—Мунам міжанкөд!

— Мунам—кыңи верміс, збоја шуіс Гріша.

Сіјө кағаліс—жежыдјасыд төдөны-нын сылыс коммуністалөмтө: оз-кө-нө төдны, мыјла веккыда сіјөс корғөны.

— Кущөм збој кылө. Віждлам, мыј кутан ғывны, кор мі те-нө „большевікавныд“ щөктам—шуіс өті салдатыс.

Мөдөдчїсны.

— Кытчө-нө, төварышјас, нуанныд Грігореј Педөрөвічсө?.. Сіјө-өд абу коммуніст, кодкө лөг-куға тѣянөс ылөдөма,--дорјө Грішаөс көчаїныс, Мікајлө-дағ.

— Төдам мі коді большевік, да коді абу. Ставныд ті большевікјас!—горөдіс опітсер.

Повзыштїс Мікајлө-дағ, заводїтчіс сугғыны:

— Ме ог төд-егкө веккыдасө-да. Бытө олїс-тај міяаны-да ме ег төдлы-а. Ме-ногөн-кө, некущөм мыж абу Грішалөн, төварыш-јас... Сіјө-өд....

дөзмїс жежыд-опітсер. Кущөмкө өөд-морт лыгтө паныд-кыв шуны сылы! да јешщө „төварышавны“. Ез леғ помавны кывјассө, нырвомас кучкіс. Мікајлө-дағ вірсер-мунї.

Нуїсны щөщ Мікајлө-дағөс. Гемјаыс бөрдан колы.

Ывлаын жежыдјас-бердын друг петїс кыккө, бытө чужї мугыс, Падеј-Јогор.

— Ем абу јешщө кодкө?—јуалөны сылыс.

— Ме сегга ог төд—кыввігіс Јогорыд. Вөлөмкө, сіјө вістав-лөма жежыдјаслы коді өіктас коммуністыс, коді егкө абу комму-ніст, да Сөвет-власт-дор мунө.

Вїнтовка-прїкладјасөн нөјтіг-тырјї нуїсны Грішаөс да Мікајлө-дағөс өікт-помғаныс вічко-дор-керкајас-бердө. Кулысны вывоыныс паскөмсө, көмкотсө, куш улысса-дөрөм-кежғыныс тојыштїсны кө-зыд-амбарө: „тани-пө большевікалыштөј“. Амбар щем ігналісны, аоныс пырїсны керкаас.

Мікајлө-дағ егкө заводїтліс пөвітчыны, ез көсјы пырны пас-төгыс амбарад-да, еща пөвітчан; вїнтовка-прїкладнас өті салдатыс мышкуас когыштїс да мортыд зев лөгыда тутїс амбар-порог-вомөн.

Мікајлө-дағ зев-нора бөрдзїс;

— Мыјыг-нө, мыјыг, төварышјас?

Гріша егкө заводїтліс бурөдны Мікајлө-дағөс да ез вермы. Гріша оз бөрд. Пїңјассө куртчөма, зумыштчөма, өөлөмыс пуө лө-көн жежыдјас-вылө. дөзмөма ас-вылас, мыјла кадын, воғжык ез мун. Некущөм костөг жежыдјас бөгтісны сіјөс, нөјтісны, гмекајт-чїсны.

— Коммунист јешщö ачым! Тақи бост да сетгы!— скöралö ас-
вылас Грiша.

дојмö јайныс Грiшалöн да Микајлс-фафлöн нöйтöмысла. Кö-
зыд. Микајлö-фаф ымзöмөн гöгралö амбар-стенјас-гöгöр. Грiша кi-
јассö шонтö лолалöмөн. Еща шоналан дöрöм-кежгыд!.. Кöзыд быд-
латi-нын кутiс бостны. Со кокчуңјасыс пiјавны-кынмыны кутiсны.
Со кок-пöкјас-нын вужiс. Со бытöтö кодкö кыскö кокјасöбыс, сещö-
ма öктiс сiјö. Зiкöз кöзалiны, бытöтö со пудјаöг лоины. Кiјас нiнöм
ез кутны чувствуйтны. Öтпырjö epинати вiзнитiс кöзыдыс, бытöтö жо-
на кöзыд кöрт-лист пуктiсны сетчö. Бытöтö жур-кучиксö журiас кут-
чiгöмөн вывлаң лептöны—сещöма кынмö жур. Став ловгöныс сув-
тiс. Пiңјас тарка-кывны кутiсны. Став тушаыс тiрчö, бытöтö сiјöс
вундалöмаöг мильон поснiдик-пельö, быд-торjö нуöдöмаöг суңисвез
да тракjöны öтпырjö став суңисвезсö. Котравны, четчавны ескö,
мед зiкöз он кынмы, да он вермы. Унмовны-ескö, да еща унтö-
гыд уған. Став думыс, став кöсjöмыс; шонтыгыштны-ескö.

— Тырмас-нын, товарышјас... Кувны кутi... Јенмогыс шонтöј...
— кевмысö Микајлö-фаф.

Кын-чурка-кодöг лоины мiјан мортјас, нiнöм оз чувствуйтны.

Некод некöни оз кыв. Став jöзыс еновтисны...

Локтисны кык сактöмкод салдатјас амбар-бердö.

-- Кыкнансö вöйтны-öд шуис, буракö, опiтсерыд?

— Томжыксö кöсjö вöйтны, а мöдсö оз-на тöд мыј вöчны. Ас-
кi асыв-пö-тај аңам. Нiнöм-на-пö талун вина-сајын нiнöм-абусö
горнитны, шуö вöли—вiгталö мöд салдатыс.

Зев-гора кыкнаныс герöктисны.

Микајлö-фаф нiнöм-нын оз гöгөрво кынмöмысла. Сöмын Грiша
кывлис тајö кывјассö. Сылы веккоф, кöт мыј керасны, сöмын мед
ескö шонтыгыштны.

Нуисны салдатјас кын-чурка-код Грiшаöс да Микајлö-фафöс.
Бур-пöт кучкалыштисны, кынмöмысла муртса-муртса вермöны мун-
нысö-да. Зон кујим час вiзисны кöзыд амбарын!

Шоныд керкаын Микајлö-фаф да Грiша сылины. Гöгөр нöј-
тöмла да кынмöмла быдлатi јукалö. Кi-кок больлалiс.

Вельдыр кујлисны вөрчöдчытöг, бытöтö сактöг усöмаöг.

Керкаын пемыд. Некод абу. Сöмын Микајлö-фаф да Грiша
жожын тупласöны.

Шональштöм-мыгтi Грiшалöн журсафыс петi. Бианöв-моз југ-
нитiс вежöрын жежыд-салдатлөн кывјасыс: томжыксö-пö вöйтны
кöсjö. Сöлöмсö нукуртiс. Чур-чер мунi Грiша, терыба пукöiс.

— Вöйтны менö кöсjöны, лолöс бостны!

Грiшалöн став олöмыс, став думыс сöмын öтi лоi: олыштны-
ескö јешщö, олыштны-ескö јешщö! Став думыс гартчö, воö сöмын
тајö кöсjöмас: овны! овны! Кызi ескö олöмсö бöр перјыны, кызi
пышыны жежыдјас кыг!

Четчис Грiша, ошiнiо ускoдчiс. Ошiн-улын вiнтовкаа салдат сулалo.
— Жугoдны oшiн, четчыштны. Oz пoч, шынас вiјас-жo
Ускoдчiс oдoсo.

— Кытчo зурчoдан!—лoкыс бoр тојыштiсны Грiшаoс керкаo.
Go, сурс думјас котoрoн југнiтoны Грiша вежoрын. Быдлаo
кутчiглoны:

— Гашкo, гашкo оз-на вiны. Ферт, оз-на... Гашкo мыјкo мe-
нo мездac!.. Нуны кутасны да пышја. Гашкo верма... Уфiтасны
воны гoрдармејечјас... Ускoдчыны кок-улас жеждјаслы, корны
прoшща... Нiнoм оз артмы сыс... Гашкo артмас... Oz артмы...
Гашкo... Гашкo...

-- Oz пoч кевмысны жеждјаслы. Те-oд коммунист—бытчo
кодкo вашкoдo Грiшалы.

Вежoрыс пy, oлoмыс сoтчo, гiнјасыс југјалoны Грiшалoн.
Goкыда лoлалo, пiнco јрыштoма...

Быд iчoтiк нафеја корсo Грiша. Нафејас волас, вошлo, бара
волас, бара вошлo.

Мујiс Грiша. Ставыс мујiс сылoн: oлoмыс, вежoрыс. Тырмас-
пo oгo-пo вермo сeгга. Goгoр слабмiс, бытчo гoгoр вoлi јона зeл-
тoма да друг лiчoдiсны. Лыгыш-мунi Грiша, јурис oшoдчiс... Co-
мын oлoмыс јовкнiтлас, став тушасo вoрчoдлас...

Moдa-moд вежмoн, котoрoн, когacиг-моз лoктoны Грiша гiн-вo-
рo став oлoмыслoн кадјасыс: co Грiша велoдыс... Co сiјo велoдчo...
Goлa-гoлa овлисны... Co мамыс бoрдo... Нaн-кусoк-вoсна пeгoны...
Co Грiша коммунист... Goлoмыс ужалo партијaын..

Микајлo-фaф пыр-на нeкычi оз вермы гoгoрвоны, мыјла сiјoс
нoјтiсны, кынтiсны, татчo сујiсны, Пыр-на вiдчiсo лeзoм. Шoгoгo
гортсајас-вoснаыс. Быдлатi вiгoмла oјзo.

Черoбтiс друг сiјo, гудыр гiнјасoн вiчoдo, јурсo oтapo-мoдарo
бергoдлo, бытчo корсo мыјкo.

— Гашкo мiјанoс лыјласны-да? Грiша? a? Грiша, гашкo лы-
ласны-да—coмын вoлiгтi качалiс Микајлo-фaф.

Грiша дрoг-мунi сiјo кывјасыс, бытчo кучкiсны сiјoс.

--Грiша, кылан! Мыјнo нiнoм он шу. Oz-жo-кo-oд лыјлыны-а.
Али лыјласны?—долo, јуaco вежoм шыoн Микајлo-фaф.

Грiшалыс oлoмсo јешшo-нын јона пычyртiс, бытчo јoг-јoг
пуртoн шулыштiсны. Микајлo-фaфлoн кывјасыс став нафејасo мырф-
фiсны. Тaпiтoм кадын оз-нин пoч мыј дум-вылад ем, сiјoс шуны.
Ставыс вошo...

Лoзов кутiс тoдчыны oшiнјасын: југдыны кутiс. Пырисны кер-
каo oпiтceр да салдат, щoктiсны петны Микајлo-фaфoс да Грiшаoс.
Грiша довјалiг-моз вермiс ac-кoкнас-на петны, a Микајлo-фaфoс
лoи петкoдны. Пукoдiсны вoв-дофoдo.

Аттo фiвo, Грiша oтi вoјoн кушoма вежoма: чiк чoр лoома,
кусинтчoма, гiнгуранјасыс вoјoмаo!

Кык шы-костын да наган чургөдөмөн гөнйтөдөны доффын Грішаөс да Мікајлө-дафөс.

— Кытчө мјанөс, төварышјас, нуанныд? Леқөј менө гортө,— вөзјыгө Мікајлө-даф.

— Гулајтөдам тіјанөс, ка-ка-ка,—код-герамөн герөктісны жеждјас.

Косјов-көзыд ывла-вылын. доф-улын зурьд. Петісны өіктыг. Җікөз југдіс. Төв петыштіс, лыслапјасын шувгө. Міртуј-куза лет-чісны Ежва-вылө. Зев векыда јі-вывті мунө міртуј.

Некод нінөм оз сорһіт. Опітсер оз леқ.

— Но-кө сувтыштлы татчө,—щөктіс опітсер.

Повзис Мікајлө-даф. Сіјө төдө—тані прөрүб. Зев бура төдө сіјө прөрүбсө. Быд-во та-местаын овлө. Тані скөт јукталөны. Ба-бајас көлуј пожјавлөны.

Мыј вермөмгыс, бытө ош-улын, горөдіс Мікајлө-даф: сіјөс салдат шыбытис прөрүбө.

Грішалөн јурсіјас сувтісны: Мікајлө-дафыс прөрүб-дорө кјас-нас кутчігө, зілө каяны. Став чунјасыс-нін вірөс: јі-дорас вундаг-гөмаөс. Опітсер чужјалө кісө, мынтөдө прөрүб-доргыс.

— Кытчө кавјасан, сені ов!

Со јурьс кыптыліс ва-веркөсас. Гінјасыс сувтсаөс, Һеуна оз четчыштны өінгурангыныс, јурсіыс лөзалөма, чужөмыс лөз. Горөд-ны көсјіс, ваыс вомас-і, нырас-і пырөма-да, ез вермы. Сөмын был-был-был артміс, бытө пельсаө ва кітөны.

Гріша тракһітчіс доффыс, ускөдчіс опітсер-вылө, көсјіс тојышт-ны прөрүбө. Сөмын салдатјас бөр кыскісны сіјөс. Кынмөмысла, повзөмысла, скөрмөмысла тіралө.

Мікајлө-дафлөн јешшө-на јурьс кыптыліс ва-веркөсө, сөгга воші. Сөмын ваболкјас каяыштісны.

— Мыј сөгга віқөдад. Вајөј мөдсө!—горөдіс опітсер.

— Ваше блатороффе, ме ог вермы. Зев-һын-тај шуштөм. Морт ловјас-жө-өд—пыкгө салдат. Повзөма.

— Ме ог-жө вермы—мөд салдатыс шүө.

— Ак ті, сволочјас!.. Еща-өмөј-на вінаньд лоі збојмөм-вылад,— гүзис өлітсер.—Вајө, колөкө, агнытө-өд лыла!

Салдатјас зев кывзыг понјас-моз бостөісны Грішаө. Гріша, мыј вынгыс тракһітчіс, Һещыштіс өті салдатлыг вінтовкасө.

— Ак ті, Һверјас! Со коммуністјас кызі кулө....!

Ез уфит нінөм вөчны Гріша. Вегіг ез уфит кывјассө помавны: наганьс кык пула роқөдісны сылыг морөссө. Гөрд-лента чөпөсјіс. Сущкыгіс Гріша, сущкыгіс томыһік морт, бытө пөрөдөм кыз, чу-жөмнас лымјө.

Чошкөдіс пельјассө вөв. Гөрөгтіс, вір-дуктө кыліс-да.

Кыскісны Грішаөс туж-бокө, чужјісны прөрүбө. Вөгса гінјасөн, лөг-өінјасөн врагјас-вылө зумгыөіс том морт Ежвзө. Ежва гөрдө-діс,—јанзім лоі Һверјас-вөсна.

Пöрысöз тильыг-песыг Микайлö-дафлыг состöм лов богтисны жеждяс. Пöз, биөн пуан вiр Грiшалыг жуисны.

Грiша-гiнмыг полiг-тырji мунисны жеждяс.

Сöмын гöрд-виç колi ji-вылö.

...Анна-тöт кывлиç Грiшаöс вiжöмсö. Сöд-гiнваöн котöртиç Латкин-динö. Латкин-динö ез гiбöдны. Пефа-Педöр-ордö мырдөн пырис.

— Педöр Педöрöвич, мыжыг-нö менгым Грiшасö вiжинныд. Тöдан менгым пiсö, кодi-таж яешшö iчöт-дырjiыс тенад чельафкöд ворывлиç.

— Сiçi мижанлы колö,—кыввиçиç Пефа-Педöр Анна-тöтлы.

— Сiçi колö... Вiрыс колö? Гашкö-i Степанлыг щöщ жуанныда. Турмаö-таж летчöдинныд-а. Жуö-но. Öти-садын. Жен-грекыг онö полöж-а.

— Лант, колöкö. Еж, вöтлöж татыг тажö выживмöм бабасö.

Аннаöс шошаöдыç „ваше-благодарде“ Пефа-Педöр-ордыг тожалисны.

5. Сiмсöд кымöр-моз...

Жеждяслөн журжасыс-камаңдiржасыс ошжыгöны жöзлы:

— Кыçi-таж лымкомöк быгылтчиг-мозыс сылö, сiçi-жö гöрджасыд сылöны. Пышjöны пыр-öтарö, некыçi суны огö вермö. Большевикжастö вöтлöмаöс-нын Пiтирыс. Лунвывсаң матыгмөнi Мöскуа-бердö. Став Россияыд регыд лö мижан кын.

Тажö кывжасыд оз гажöдны, а яешшö-нын жона шогö ускöдöны комi-жöсöс.

Мыкö Сыктывдин-карын жеждяс шыçисны-код. Быд пельсö сувтöдöмаöс часöвежжасöс. Ветлöдлöны патрулжас.

Рытын, неуна пемдыштöм-мыгти крестанаöс щöктисны вöвжасөн летчыны карö: колыны-пö колö груз Мурашлан. Гöрджас-пö Мураш сновтисны-нын.

Кватитчисны-кö крестана, жеждяс најöс вöтлисны Вiзабöжлан. Гирулуки пышjöны-нын вöлöм.

Латкин вожжык-на пышjис. Ме-пö муна мөгөн Кардорö вежонкежлö—ылöдлöма асгыныс жöсö.

— Богт егкö Латкинöс Пефа-Педöрыскöд да кыкнаныслыг гiнжасö кыскав,—маткöны жеждяс-салдатжас.

Жеждяс волисны сöмын Чукаыб-бердöз. Нöжjөнiкөн волисны сетчöз, регыдөн ез вермыны, гöрджас чорыда пыкiсны-да. Не Прокушев-кö-егкö, гашкö жежджасыд ез-i вермывны воыны вегiç Сыктывдин-карöз. Сöмын Прокушев Жемдинын çоң рота гöрджаслыг гетiç жежд кiö. Гöрдармежечжас пöшти ез колыны, унжыкыс гöрд-партизанжас когаçисны жежджаскöд.

Чукаыбын когаçöм-бöрти жежджас сувтылтöг iсковтисны Кулөмдинлан — Аныбöз...

Кык вежон-чöж олисны жежджас Сыктывдин-карын. Сыктывдин-кар бөр лöи гöрд-кын. Бөр гажмиç гöрд гажөн.

Турмаыс бөр ләисны сулём крестараос. Локтис щощ Степан гортө. Анна-төт рад-пырыс ускөдчис сылы паныд. Сесга бөрдзис. Норагө пыслы: Грешатө вјјомаос. Иваныд усөма.

Воис јуөр і Иван-јылыс. Сузедыс Анна-төглөн воис да вјгталө: Ивантө-пө адзылі локтигөн. Сіјө-пө зоңвиза, мунис воғө жеждјас-бөргә...

Гожөмын, шоныд міча лувјасө, турун пуктигөн друг кайлывлө сімгөд кымөр јенежө. Чорыда кулыштас-зерас кос-турун.

— Кодкө-тај вајас тенө. Көтөдін турунсө. Сесга бара выльпөв бергөдлы (да косты... Трасіча—јортчыштас комі-морт.

Сімгөд кымөр-моз-жө кызғыліс Латкін комі муө, торкліс олөм-сө комі-јөзлыс, вір жуыштіс ужагыс-мортлыс, бөр пышјіс, сылі.

— Вајлас-тај омөлыс тенө!—дөзмісны комі-јөз, сөлөмгань чорыда вјдісны жеждјасөс.

Ж.

Велөдчыс нывјаслы ¹⁾.

Зер кіссө көшыс-моз-му-вылө,

Му мыскө зерөн асгыс-бан;

Јаг бөрдө сырајалөмөн-кылө,

Лун-вылө лебө куваркан ²⁾

— Шог, гажтөм коңөрлы мем, дөзма,—

Тағ шуө чукчілы сөдтор,—

—Göd, са-код-чужөма, лөг-сінма.

Со локтө, кылө, пемыд-ар.

Лөң-рытјас коліны зев ылө,

Сөд-вөрлөн паскөм кіссө бөр;

Кыз-піјан шышкөтчөны кылө,—

Оз уғ, а мөвпалө сөд-вөр.

Вөр-кості ветлөдлө щыг-көјін,

Јон, ыжд ош сен гојө чөд;

Сет, сөд-вөр-шөрти мунө војын

Том нылка—оз-тај повны мөд!

Мыј корсө сіјө сес, сөд-вөрыс?

Мыј бөгтіс сылыс пемыд-вөр?

Оз-жө-өа пышјы, көнкө? Кодыс?

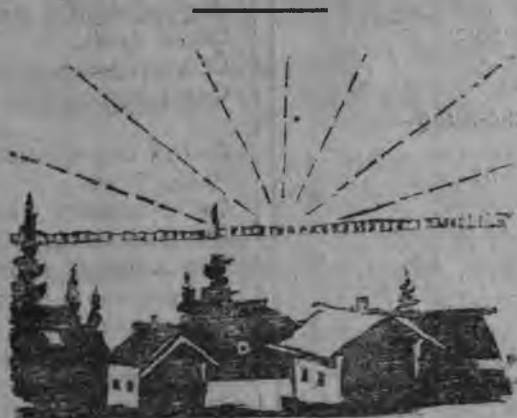
Код вөтлө сіјөс, кущөм һөр?

1) Ізваса сорні-ногөн.

2) Куваркан—рака.

Ас-сіктыг мунö сiјö карö.
 Жал сылы аслас-чужан-сікт,
 Но өөлөм сылөн мунны корö:
 Век карлаң кыскö —зікөз пік!
 Göd-пемыд-војјас Комі муын
 Гаж-пыщкын кывтöны быд ар.
 Сен ворсан-јөктан-гылан шыын
 дум-вылö оз-нын волы кар.
 Пöг-вiра гөлөмсö том-нывлыг
 Оз бурмөд чужан-сіктса гаж;
 Öд гажсö вöчны колö вылөс,
 Мыј ем сен гажыс— ставыс важ.
 Люк-сорөн быдмалöма важгаң
 Бур-костас тырыс сені пеж;
 Гаж нора, шөг-пыр кысгö лыкыг,
 Көт бот да ставсö вылөн веж.
 Пельк, мелі-гөлөмыс том-нывлөн
 Топ ³⁾ töдö сіктлыг гөкыдлун:
 Пель-возас век öтарö сылөн—
 Топ кодкө піскö: ⁴⁾ мун да мун.
 Göd, пемыд олөмыг ныв пышјö:
 Со кущөм вөтлө сiјöс нөр;
 Мед југыд вежөрөн-нын гортö,
 Göd, пемыд-сіктö воны бөр.
 Мед пемыдјассö сіктыг віны,
 Мед важны сіктö југыдлун;
 Мед отсөг нывбабалы гетны,
 Мед важны шуда-долыдлун.

Бiја-öгыр.

³⁾ Бытöб.

⁴⁾ Шуалö.

„Гажтөм“.

I.

Міжан вадор
 Жужыд кырја.
 Пыдын жіра.
 Уна ем сен жома
 Быдса ыма:
 Вёрса, васа,
 Нурса, мылкса,
 Сінма, сінтөм.
 Міча, містөм.
 Сура, ббжа,
 Ем і ббжтөм.
 Ставыс гажтөм
 Пастөм.
 Јөзөс повәддлөны быдөн...
 Он лыет сеті мунны өткөн.
 Путкылтчас мөдарө пыжыд—
 Ачыд усан,
 Жома кутас
 да бојас.

II.

Бабаяслөн ічөт өдлөм—
 Налөн унжык кықкө полөм
 Пышкө пырөм.
 Ылі кыщов вчас думыс,
 Верст-мөд мунас бокті тујыс:
 Сојөм жоқкө.
 Јурөі сувтө.
 Кашкө..
 Пошкө.
 Быд өд мырјыс
 Сөдлөм полө.

III.

Өтчыд Өфә мөсјас корөіс:
 Ветліс быдла-д,
 Јона сорміс.
 Көнкө жыңнан корскө-кылө—
 Јур бергөдчө...
 Вөжкыд-вылө ветлас ылө --
 Жыңнан дүгдө.
 Шүјга-вылө мунас—
 Лантө.
 А шөрө локтас—
 Кылө..
 Кытөн кылө
 Оз төд.
 Пернапасјас чөвтө-чөвтө
 Крестөн.

Копыртчылө улө-укө
 Пііқікокөн¹⁾
 Јенпыс корө,—
 Гора горзө..
 Рөдітөльөс шөктө локны—
 Мөсјасөс вөтлыны гортлаң...
 Мынтөдны көсјыөб грекјас,
 Пешны өісјас...
 Сылөдавны молебөнјас.
 Окавны быд-пөлөс јенјас.
 Овны шыгјөн...
 Кевмыны быд рытө.

IV.

Коркө кывліс јен мојытва:
 Вадор кырјыс вөтліс мөсјас
 Гөра-јылө.
 Өфа чујміс јона...
 Горзөмыс дүгдыштіс сповна.
 Жыңнан кылө..
 — Аттө сівө,
 Стөг-кыр-вөстын—
 Гажтөм-інын!
 Өфалөн јурөіјас сувтөіс.
 Кі-кок сувтөіс.
 Зөв дыр чөла
 Жыңнан кывзіс.
 Јөла ылө вөрті мунө,
 Быд шор куза јөлгө-локтө...
 Пөмдө..
 Шөнді летчө...
 Өфа шојтчө,
 Мунны полө,
 дыр-на мөслөн жыңнан корскіс,
 Сөсөа дүгдіс.
 Өфа сулаліг-моз кывзіс,
 Сөсөа муніс.

V.

Рытын пөмыд-вөрын лөң.
 Раммө төв.
 Оз вөрөдчы пу.
 Вадорыс кыпөдчө ру.
 Шөнді-пыфәі лыбө төлыс,
 Зірдалө зөв уна козув.
 Узө варыш...
 Өфа пернапасөн мунө
 Мөсјас-дінө.
 Сінјас југыд—
 Гөгөр печкө²⁾

¹⁾ Пііқдсчаңөн.

²⁾ Віқддө.

Гөлөм полө...
 Лубка бөждор стречул³⁾ кутлө.
 Кок-улын шарддчө
 Турун..
 Офалы быд стречул чегөм
 Кажитчө фавөл:
 Гөлөм ытјалө—
 Полө...
 Со-і матыгміс-нын кырјө,
 Матын вадор..
 Офалы гажтөм.
 Кокыс крукасө өдө мырјө—
 Уөд чатөр.
 Сафыс бырө.
 Бөждор вылө лептө кјјөн,
 І котөрөн
 Тужтөг, мөстөг.
 Шор—лог-вомөн
 Локтө гортөз.

VI.

Төвныр гартөд,
 Бусјог катө.
 Сіз-жө бабыс-бабө мунө
 Омөль өөрнө.
 Офа вјставны оз вермы
 Мыј-пө лоі:
 Муртса кыв-мөд шуіс јөзлы
 Мыјыс повзис.
 Сандра-төтө кывліс кыекө
 Офөдс-пө фавөл кыскөм.
 Ачыс мөдлы шуіс мөд-ног:
 —Гура чөртјас новлөдлөмны
 Зөтөн кык вој!
 Сіті өіктыг-өіктө өөрнө

Бабыс-бабыс муні возө,
 Регыд локтіс мөд вөлөстөз
 Степа-ордөз
 Степа мыјкө еща шензис,
 Кызі фавөл јөзөс верміс
 Сөјны...
 —da-öd tödan те, Парасга,
 даскык морт өөјөма ставнас
 дај кыз мөс...
 А Парас јешшө содтіс дасөс
 да вјставліс быдөамасө:
 Вөрсө, васө
 Гура чөртсө.
 І фавөлсө,
 І анфелсө,
 Быдөама гажсө—
 Важсө,
 Вылсө..
 Содтіс кујим-мында басні.
 Вөзө мөдөдчис өөрнө,
 Возын јешшө уна соді—
 Мөсјас, мортјас өөдз тырі...

**

Öні вадор-дөрті,
 Кырја-дінті
 Некод оз лыгт
 Öткөн мунны:
 Быдөн полө.
 Сөмын том-јөз пыжын
 Ворсө-ғылө,
 Рытын ветлө,
 Нывкөд өвлө:
 Бырөм полөм...

Ічөт-Іван.

Олөмлөн потдасөм.

Ен уз, чашкөд өінјастө!
 Узігөн олөмлыг гажјассө воштан...

Гожа рытын менө малалө небыдк, шоныд сынөд. Гөлөмө
 пырө нөкјөн-моз мавтыштө, небыдөдө корөгмөм јайөс.

Пожөмјас! Пашна-дорын щөщыд тугјөн сувтөмныд щөкыда,
 бөрја југөрјас шөнділыг кыјанныд ті, сынөдлыг ловја-пөлалөмјас
 ноңалад гөмөсад! Рөмдалад, пөртмасад, өінјасөс лөңөдад...

То-нө, кыз өтнас шөггө пожөмјас-шөрын, вашкөдчө шөнді-зар-
 нөн мавтыштөм корјасөн, мојдалө олөмлыг тужјасө, пессөмсө, вен-
 гөмсө, пөрысө вошөмсө. Норагө нөжјөнік... Гөлөмад шөг течалө...

3) Пучапјас.

Лебыштіс төв-ныр, шығөдіс, повғөдіс, сбоймөдіс норјасөс, леп-тыштіс сбойјасөс, шуғһітіс, зургыс вөр-дорө, јывјасө вөрғө діе...

Кусі... бөр лөһіс, выныс ез тырмы. Щөщыд-пөжөмө гудрагіс. Відчіса воғө. Шонді колтчыны көсјіс, чіткыртіс гінсө, віғөдіс, мөвпыштіс, сылі... „Ҡһнөмла колтчыны... луннас-һн уғһта унатор ағзывны: шөгсө дај гажсө, бурсө дај лөксө“.

Пемдө, пемдө, пемдө... Ме віғөда... Бара кытыскө вошыштіс төв-јыв, бара помагіс татчө, бара еща вынсө вајіс. Мыјла-кө јыв-нас сөмын татчө локтө, оз морөснас мыж, оз петкөдлы олөм-кы-пөдыс-вынсө.

Відчіса... Со... Гөлөм таркөдө, ғпкөдө, мыјјаскө відчісө, мы-ыг-кө полө, четчалө морөсын... Шуғовтіс јона, пөлыштіс чорыда, жын-выјөғ пыркһітіс вөрөс. Ылын јіркһітіс, гымыштіс, чорыда мө-дыс, шуғөдіс гөлөмөс; шуғөдіс, вөрғөдіс вужјөғыс вөрөс, качовтіс пөдөссө. Мөдіс, мөдіс, мөдіс! Четчалө радысла, оз інаг вірөј, пу-ғөдө гөмөсөс менгым.

Відчігөмөн, віғөдөмөн, полөмөн гін-воғыс менам воштыгөма олөмсө. Вој-пемыд-вевт-улын ег ағзыв матысман кымөрјас, вошті гін-воғыс ас-гөгөр пессөмсө. Нөк-сынөд чуһалөм...

Гым менө пыркһітіс, сағмөдіс уғөмыс, гін вөггіс чард-біыс. Ме өһі ола бара, бара гөлөм олөмкөд ғпкө кывзыгө гым-јірө. Мыј лоі воғө.....?

Венам мі, сағмысјас!

Тағкөн олөмын унаыс палөдыс, шығөдыс, гөлөм паскөдыс, лов-лептыс-вынјас локтөны. Воғдајас кусасны, лөһасны, выннысө туј-вылын воштасны.

Мед-бөрын вөлывлө гым, чард; гора, чорыда мјжанөс бергөдлө, пуғөдө вірнымөс, коғјасө тојлалө, вунөдны гөгөрга венгөмсө оз лөз.

Тағкөн олам, бурјасө корсам, лөкјасө пыркһітам.

Вунөдчам—ен пов—пыркһітасны!!

Кос-Набыр.

Гыа ва-вылын кыјсөм.

(серпастор).

Отарас—кыркөщ, мөдарас—лыа,
Шөрөдыс візвөтө Ежва;
Рытив-төв пушкө, Ежва зев гыа,
Вөгкыда муткыртө вежөн.

Кыркөщ-дор-јылас һывјас да коғјас
Шувгөны, ызгөны зыкөн.

Ва-вылын пыжа: Мізіпер-гозја
Подольнік кыјөны кыкөн.
Гы-пөвсөд пыжныс кыптылө, сунлө,
Төв-вынөн ва-катчөс јөктө;
Мізіпер-гөтырлөн ставыс сен вунлө,
Мізіпер маткө да сөткө:

— „Кыскө-таж төвсө лешакыд пөлтө!..
 Кушөм-нын ташөмөн кыжөм?..
 Төдi-кө тајө—ег ескө-ј вөјтав..
 Бөрлаң сын, трагича-лыөм!..
 Трајөддлө кодкө, вермас-дө мынны..
 Сынышт-вај, ен менө лешкөд,—
 Но, трустө, баба, он вермы сынны!—
 Берөглаң, өө-лешак, веөкөд!..
 Прамеја тракјө,—ог-на төд—кодi..
 Шөрлаңө, шөрлаңө петышт!..
 Ме чајта, тајө—өір лiбө јодi..
 Мед-тыкө сакгыс ез четчышт!..
 Веөкөд-вај, трустө, пыж улө гыріс!..
 Изнас вот когышта журад!..
 Адған, со ваыс дiк-нын пыж тырыс..
 Мыјнө те, трагича, дуран?“..
 Мiтiпер кыјө, гөтырыс сынө,—
 Јорөны төвсө i гысбө..
 Сакыштны ез сур—черiыд мынө,
 Мiтiпер маңкыштас кыза..
 — „Мы-ыжда черi, лешакыд, мынi!
 Надејнө дас пунта вөлі!..

Ем вермы лүчки, трагича. сынны,—
 Вот-ескө чужөмад өөлышт!“..
 Подольник кыжөс... Черi оз „шөгө“,
 Ез веөг петкөддлө мышсө.
 Веөшөрө вошi гөзјалөн нөкөбм,—
 Кыскисны берөгө пыжсө.
 Кыркөщ-дор-јылын ыывјас да козјас,
 Пыдынжык—вiчјас да мујас;
 Шунгiсны сылаң Мiтiпер-гөзја:
 Гашкө-пө, куртны-көт тујас..
 Тадi-жө лолө олөмтө вужны:
 Быдөама-тор-вылө ыштам;
 Удајтчас—ладнө, торкас-кө ужным-
 Унжыкыс јортнымөс мыждам.
 Сөсөө-таж кывлан, шуласны збылыс:
 „Мынласан черiыд гырыс“..
 Ме-ногөн, колө самавны вылыс,
 Бөр чөвтны нафејтчөм-пырыс.
 Отикыс мынас, мөдыс мед мынас,—
 Век-өмөј, трустыд, сiз дурас?
 Сыныгыд мед көт надөник сынас,
 Бура-кө шөдөма—гурас!

„Нобдинса Виттор.

Өнiја-дырjи.

(Натур-серпастор.)

...„Jитчас сек ичбтик кiтырjа jöz—уна-
көд, jöz-мукөд төдсiнi кутас“...

(„Комi кыпөд“ . 1921 во).

„Мөскуваса „Коминтерн“ *)

Став Союзлы—камертон:

Кушом сijb сетас тон,—

Быд пельсө кылас „тоңы“!...”

Арга лун. Кымөра. Жугласө ывла. Зерыштө... Поснiда, пос-
нiда, вөснiдик сiпож-пыр, сьсjалө-зерө...

Ывлаын ар, но сөлөмjасын—тувсовjа лун! Помесдин „jаг-вы-
лын“, гуjөрjас-дорын мыкө jона ызгөны, жуөны jöz. ...„Нн-о-о-о“...
горөдласны кылө, да бара.

—Мыjнө сен керсөны, увгөны сiзи?!..

Котөртөны чельадjас көмтөг. „Радио!“..

—Ра-а-диjо!..—горзөны рада.

—Со-мыj!.. Радио машта вөлөм-кө лептөны!—шуөны бокөвеj
jöz.

Важисны-кыскисны кытыг-кө ылыг, нijжөзыг*), кымөрөз мышалан
пуjас, со нольө-вiт арөса нiјajас маштаjас-вылө. Кодjисны гуjас.
Машталыг помjассө пыдиөз му-пыщкас мөртчөдiсны-суйсны. Кутчi-
сiсны. Кыпөдөны:—„нн-о-о-о“... өтчыд, мөдыг, унаыг... Коркө-i ка-
манда „стоj!“ – воiс. Сувтiс. „Стоj“ тани! Сулав, ен вөрзы те,—му-
көд муjаскөд jитөдлөн, „часөвеj!“

Сувтiс. Чурвижө-сулалө: керкаjас, пожөмjас-jывти ылысаң тыда-
лө, jостысө-кыпөдчө jeneжлаң вылө, кыпөдө-лептө бөрсаңыс туша-
тө, ловтө...

—Ок, жужыд-жө лоi! Вижөдлан—шапкаыд усө!

—Пөрө-кө?!

—Оз.

—Е-еj, кымөрыс крукасiс!..

—Мыj-нө сөгга?

—Мыj—Горнiлыг шыjассө пондас ылыг кутавны, жуөрjас ми-
жанлы ваjны...

—Кысаң-нө?

—Оз бара матысаң: Мөскува-каргаң!

—Гурс верст-саjыг оз-жө кыв?!

—Вот-i оз. Адзылан!..

—Аттө-да-диvө!

*) Мөскуанын „Коминтерн“-нiма ыжыд радиостантсiја.

**) Нiјжөз-нiја-пу быдман-ин.

—Фивб-ij ем.

Лунвывсаң вој-вылө кымөрјас төвѳоны, өтмөда-мөднысө тојла-лиг-тырјі, чуш-чаш ѳестукөн машта-јытын когағлөны.. Жувгөны сурјајас төв шыығ, шувгөны гөгөр сулалан пујасыс гујөрјас-вы-лын.

Шуштөма пожөмјас шувгөны,— пөљјаслығ оломсө жугыла мој-дөны... Бувгөны-жургөны збој-пырығ маштајас, кымөркөд венѳоны, выль олом ошкөны...

— „Е-еј! -кыланнды, пөљјас, ті гујасын кујлысјас? -мыј кутіс-ны керны јылөмыд*), піјаныд тіјан!..“

Ар, 10-өд во

Ч. Ғ.-В.

Јөктөм ¹⁾.

Орсө гудög: „туна-ана“,
Јөзис мунб „гура-гара“,
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Кылб ылб ыжыт шум—
Шыыс вөлөм јөктөм гым—
тука, тука; тука-тап (2-ө).

Ныллес, зоннес гөгралбны,
Коккезнысб ²⁾ вежлалбны:
тука, тука, тука-тап (2-ө),

Сөребн-бөребн котраббны,
Көда кужб вежмасбны:
тука, тука, тука-тап 2-ө).

Анна, Коља термасбны,
Паныт нја ³⁾ чуқласбны,
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Ас кужөмсб мытчалбны:
Кажокесб ⁴⁾ пілалбны ⁵⁾
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Пөріс іңка сетөн јөктө—
Сізім даса, оз-тај „ғөкты“
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Чышјанокнас макајтб,
Том өлөмсб петкөтлө!
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Ғажыс өсөбөн бура лебіс.
Мукөд бала-моз-ны пөдіс;
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Сек чепөссіс пөрыс ҫағ,—
Јөктіс кытчбз вөлі сағ:
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Менам ачыс кокб муніс.
Јөз коласас чөжбн пыріс,
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Пондіс керны „тук“ да „так“,
Кытчбз ез быр менам сағ!
тука, тука, тука-тап (2-ө).

Іву-Васіль.

*1) Јылөм—молодое поколение:

1) Пермакјас сорні-ноғбн.

2) Кокјаснысб.

3) Нјаб.

4) Кажнысб.

5) Вежөблбны.

Мыј колө вöчны¹⁾

Јона венчалисны комиöдан-уж нуöдны заводитигөн. Мукöдлы јона ез кажитчыв сјö ужд. Öни сы-јылыг некod-нын оз венчы. Сј-јөн ми сы-јылыг јонасö огö-и кутö горнитны. Шуам сöмын: комиöдан ужсö колö јонжыка јоткыны вожд, вынсöдны. Öни быд ужалыг-нын төдö—комиöдöмыд отсалö мијанлы овмöс лөгöдны: отсалö комиы быдмыны, јонмыны, сугмыны.

Јешшö шулывлöны: „Мијанлы-öд колö кысгыны интернатсјональней кывјöж, оз ков бөрö кыскыны“. Тајö бара-жö абу сјзи: öти-кö комиöдöмыс да коми культураыс²⁾ оз бөрö мијанöс вöтлыны, а вожд-јоткöны; ми сјзинад кокниджыка, регыджыка матысмам, воам интернатсјональней³⁾ кывјö, интернатсјональней культураö. Мöдкö—интернатсјональней кывјыс да интернатсјональней культураыс воасны оз-на аски лйбö аскомыс, а коркö, дыр-мыгти-на. Сјзи шуыгјасыс мед, колöкö, гиннысö кунасны да вомнысö пагкöдöмөн видчигасны, кор локтас на-динö интернатсјональней культураыс.

Мыј мед јона торкалö комиöдöмсö.

Мукöд шулывлöны (ферт, зев шоч сещöм мортыд): комиöдöмыслөн (зырянсизация) да коми-гјжöдыслөн-пö (коми литература) нинöм абу öтласаыс; најö-пö абу көртагöмаөг јорта-јортыскöд. Тајсö шуны вермасны, ферт, сöмын нинöм-тöдтöм мортјас

Колö шуны: комиöдöм да коми-гјжöд зев топыда јитгöмаөг јорта-јортаныс. Комиöдан-уж оз вермы мунны бура, оз-кö кут быдмыны, пагкавны коми-гјжöд, а медаа јонжыка мича, шылыд-гјжöд. Зев-на еца мијан коми-гјжöдыс—сјжö мед јонасö торкö комиöдöмсö.

Колö оз лөгöдны коми гјжöд?

Ме шуи-нын: коми-гјжöдтöгыс оз вермы мунны комиöдан-уж. —Öти-кö тајö. да но тајö абу-на ставыс. Мод-кö—унжык јöзыс-на мијан велöдчöны кык-кујим во-да, нöлöс-да. Најö роч-гјжöдтö гөгөр-воныс оз-на велавны кык-кујим вонад. Коми гјжöдыд абу. Сегга налы-и немтор лöө лыффыны. Сјзи сегга нöжјөнникөн налөн-и вунла-

1) Ме тані јонжыкасö гјжи сöмын сещöм-торјас-јылыс, кодјас-вылö, ме-но-гөн, колö зев јона виждöдлыны да оз виждöдны.

2) Я подразумеваю здесь не какую-то особую коми культуру, а лишь коми форму, коми-выражение пролетарской культуры:

„Пролетарская культура, социалистическая по содержанию находит различные формы и выражения у различных народов, втянутых в социалистическое строительство, в зависимости от языка, быта и т. д.“ (Сталин).

3) Интернатсјональней—ставмуыввса.

гасны шыпасжас. Мортуд бөр неграмотнејө пөрө. Сешдөм неграмотнеј-велөдчөм-мортуд комі костаd-өd уна ем. Тажө зев ыжыд-тор; та-вылө вiçөdtөг мијанлы ужавны оз поç. Сегга, ми төдам—коми-јөз жона да сөлөмганыс радејтө комі гижөdtө. Мукөдыс ачыс сiјө оз каçав, ылалөма рочө-пөртөмнас-да. Мукөдыс жона видө комиөддөмсө (медга јонжыка кулакјас, озыржык јөз). Мыјла?—Коммунист-партија да Совет-власт нуөдөны сiјө ужсө-да. А комі мiча-гижөdјас-кө лыдфыны налы кутан, лыбө гывны, көт помтөг гыв да лыдфы,—кывзасны. Тажө медга лөгыда петкөдлө: комі-јөзлы колө мiча, шылыд-коми-гижөd. Колө лөгөдны комі-гижөd!

Ем-абу комі-гижөd да лоас оз коркө сiјө?

Мукөd шуөны: некущөм комі гижөd-пө абу да оз-і лолы-пө сiјө некор. Тажө кывјасыс сынөдсө сөмын пежалөны, збылас некытчө оз инмыны. Мијан комі гижөдыд ем. Серт абу рочјаслөн-коç, но ем.

...Ем ескө да içөт-на. Çик-на кага-коç. да-өd ыжыдөн некод оз-і чужлы. Рочыдлөн-өd içөт-жө зев да гөл вөлі гижөдыс. Быдөн-лөн-өd сiçi. Мијан комі-гижөдыд, поçө шуны, сөмын-на револуцсiја-бөрын мам-кынөмгыс петiс. дај сетыгаң быдмиг-нын вел жона. Комі-гижөd мијан пыр воçө өdjөжык быдмө. Мијан-нын петө комі-кыв-вылын быд-төлысга-журнал. Ем мијан комі-гiжыг-чукөр—КАПП⁴⁾. Сегга өни петны кутiсны зев уна выл-гiжыгјас. Нажө унжыкыс омөла-на велөдчөмаөс, зев-на томөс. Колө видчiсны—на-костыс петасны бур, гырыг комі гiжыгјас. Öнија неыжыд гижөd чукөрыс, öнија неыжыд гiжыг-чукөрыс бытө потан (зыпка), көни быдмасны выл-бур-гiжыгјас. Быдмас, шылапас выл-коми-гижөd!..

Кущөмжык нога колө гижөd?

Гижөдыд колө выл, пролетариат-думјас-нога. Сiјөн мијан комі гiжыг-чукөрыд-і шуө пролетарскејөн. Мукөd шуөны, мијан-пө комiын пролетаријатыс абу-да. Мед абу-кө. Ми-өd өни овмөссө, ас-кост-олас-ногсө, став олөмсө лөгөдам пролетариат-чуйдөдөм-герти. Олөмнас веккөдлө пролетариат (сылөн партија). Пролетариат мијанөс нуөдө сотсiализмө, сегга коммунизмө. Гижөдыд торјөн олөмыг мунны оз вермы. Гижөдыд мед щөц отсөгө выл-олөмлаң мунны. Мијан гижөd мунас оз бөрө-а, воçө олөмыскөd щөц пролетариат indөм-тујөd.

Мыјјасжык колө гiжны?

Мијан өни ыжыд гижөdјас: романјас да мыјјас-да, абуөг-на. Нажө ескө: романјасыс-да, поемајасыс-да, вiçтјасыс-да, мыј-да жона ко-

4) Коми ассоциация пролетарских писателей.

лөны. Најө-кө егкө унжык лөны комі кыв-вылад, секи-езкө велөдчыштөм мортыд оз кут бөр ңеграмотнејад пөрны. Лөө-нын мылыфдынды. Мајбыр, гөгөрвоас!..

Сің-кө колө гижавны романјас-да, гырыгжык поемајас-да, віг-јас-да. Шуөны, уна-пө сөмыс колө-да. Мед. Унжык-кө сөм віқан, унжык-і буртор артмас.

Сесса мјан век-на абу комі-театрыд. Сіјө јона зев колө. Роч-над ворсігөн комі-дафдыд сөмын **ворсөмсө** віқөддө, **а пјесаөыс** ңемтор оз гөгөрво. Сің-кө колө гижны унжык да буржык комі-ворсанторјас (пјесајас). Мед мјан лоас бур комі-театр.

Колө гижны ыланлыфданјас-да, ыланкывјас-да.

Сіктјасын том-јөз: нывјас-да, зонјас-да ылөны роч ыланкывјас. Асныс мыј-јылыс ылөны, ңемтор оз гөгөрвоны. Мукөд-дырјі быдсама омөль-торсө сетчө гудраласны, а мукөд-дырјі рочсө комі-өн гудраласны да артмө рок-нысө шыд,—куртчавны-ні, паңавны өз поң. Гіжөм комі-ыланкывјыс еща зев (ылөмыд-өд мед-асщөр, матыса гаж), сы-вөсна том-јөзыд асныс лөсөдлөны да ылөны. Тајө медга јона петкөдлө кушөм јона колө комі-јөзыдлы комі ыланкывјыд. Колө гижны комі ыланкывјас.

Мыј-јылыс гижны.

Емөг јөз, шуөны: ме-пө егкө гижныс кужа-да,—ңемтор-јылыс-пө гижныс, сужетыс⁵⁾ оз сур. Сужетыс оз сур! Менам фівө петө, кыңі бара сіјө мукөд гижыгыслы сужетыс оз сур.

Мјан оландырја-кад медга öзыржык сіјө бокнас. Ңекор-на сещөм кад ез вөвлы. Ңекор-на олөмыс ез вежгыв пыдыгаң јылөңыс. Ңекор-на ез ташөма олөмыс котөртлы воңө. Олөмыс кор пуө, сек мајбыр ем-нын мыј-јылыс гижныд! Öнїја-олөм-јывгыд, олөм котөртөм-јывгыд, поңө шуны, ңөтї-на ез гижны. Сы-јылыс колө јона-уна гижны.

Мыјда поңө гижны важја комі јөз олөм-јывгыд. Ој уна поңө і колө гижныд, да сіјө-і лөкыс, мыј бур гижыгјасыс мјан абу-на уна.

Мыј колө вөчны öнїја гижыгјаслы да гижны-завофї-тыгјаслы?

Мед став олөмсө коміыслыс, петкөдлыны комі-јөзлы ылөмөн да ворсөмөн, мїча-комі-гіжөд-пыр; став олан-ногсө, вьльсө і важсө; мытчөдны олөмыслыс котөртөмсө сещөм мїчаөн, кушөм сіјө ем;

⁵⁾ Сужет—сурөс—мыј-јылыс гижан.

индыны веккыд туж сотсиализм, --öнија гижыглы колö зев уна төдны да быртор гөгөрвоны. Сиқкө, гижны-заводитысјаслы јона колö велөдчыны.

Мыј колö төдны—кытчө велөдчыны?

Мед олөмсө петкөдлыны сещөмөн, кущөм сјјө ем, колö зев бура төдны сјјө олөмсө.

Уна јөз емөс, шуоны: асным-пө-өд олам-да, омөлыкәтө быдөн-жө төдыштам. Омөлыка төдыштам—сјјө-сд-і ем,--зев омөлыка. Колö төдны бура, лөгыда,—бурасө төдмавны вермам сөмын велөдчө-мөн. Јона колö велөдчыны, мед төдмавны олөмсө. Бара-жө куш төдмалөмыс еща-на јешшө. **Колö гөгөрвоны олөмсө.** Төдмавны олөмсө абу сещөм сөкыд, кущөм сөкыд сјјөс гөгөрвоныс. Гөгөрвоөмнас вермам ылавны, мөд-ногөн гөгөрвоны. Гөгөрвоны вермам бара-жө сөмын зев јона велөдчөмөн.

Колö велөдчыны төдмавны да гөгөрвоны овмөссө, олаңногсө, олөм-мунөмсө; төдмавны межајассө, рөвјассө, код-куза мунө олөмыс; төдмавны, кущөм вын-ебөс јөткәлө олөмсө воҙө, кущөм вын-ебөс торкалө.

Өнија гижыглы колö велөдчыны школајасын, велөдчөны і олөмын.

Төдөмыс да гөгөрвоөмыс сјјө бара еща гижыглы. Сылы кужны јешшө колö петкөдлыны сјјөс ставсө. Кужны кутан бара-жө сөмын велөдчөмөн. Велөдчыны колö важ бур гижысјаслыс. Сиқ-кө колö лыффыны налыс гижөдјассө. Ферт, мед-воҙ колö лыффыны буржык-роч-гижысјаслыс: Пушкинлыс, Лермонтовлыс, Некрасовлыс, Толстојлыс, Гогольлыс, Максим Горкејлыс, Фемјан Бедныјлыс мукөдлыс (рочлөн гырыс гижыгыс зев уна вөлі).

Сиқ-жө колö төдмавны-і ставмувывса буржык мича-гижөдјассө, выльсө-ј, важсө. Тајө ставыс зев сөкыд уж, сөмын тајөс ставсө төдмавтөг бур-гижыс, кущөм колö өнија кадө, кущөмсө корс олөмыс, петны оз вермы.

Емөс абу өни комі-јөзлөн бур-гижысјас.

Гижысјасыд емөс. Јона лөгыда мукөдыс гижөны. Лоасны бур гижысјас. Ме шулі-нын—зев уна выль-гижыс петны кутис. Сөмын најө ставныс ічөтыка велөдчыштөм јөз. Сјјөн сөгга унатор оз артымы, унатор щыкласө, унатор оз веккыда гижыс.

Бостам көт Спира-Прокөлыс гижөдсө („Ордым“-журналын мед-воҙа нумерас). Спира-Прокө гижө „Октябр-јылыс. Көјмөд строкае сјјө гижө: „Өкмыс во тырігөн бырі-нын шогјас“... Өкмысөд строкаын сені-жө гижө: „Өкмыс во бура-нын лөгыда олам“. Тајө кык строкаыд лүкалөны јорта-јортнысө плешканыс. Көртавны најөс некызі оз поҙ. Најө венчөны мөда-мөдныскөд.

Сегга вождь-кө лыффыны кутан, Спіра-Прокө гижө; „Совет-власт жонмөма, бырны оз вермы. Мед тајө властлы помыс оз во!“ Серт, Спіра-Прокөыс көсіс таңнас шуны мөдтор: мед-пө Совет-властөс оз венны озырјас. Сөмын тајө гижөд-серті вермасны чајтны лыффысјасыд: Совет-властыд помтөг кутас овны, некор оз помас, некор оз быр. Таңнад оз-нын ло пролетариат-индалөм-велөдөм-серті: Пролетариат шуө: коммунизм-дырјі некущөм власт оз ло. А ми-өд мунам коммунизмө.

„Октябр“-жывыд-өд гижны зев сөкыд,—сіјө өтітор: мөдкө—Спіра-Прокөыд зев-на том дај ічөтіка велөдчыштөма. Тащөм ыла-лөмыд вермас лоны мијан быдөнлөн.

Зев-ескө бур тащөм мукөд-пөлөс ылалөмјассө сіз-жө-і бур бокјассө-кө вескөдлыны кутасны комі-гижөд-лыффысјасыс.

Сегга, гижны заводітысјаслы первојсө колө гижны посніфік-торјас, ас-кост-олөм-јылыг-да, мыј-да.

Мијанөс мед жонасө торкалө гижныс сіјө, мыј гижан-кывјыс¹⁾ кажітчө*зев гөль. Мијан комі кывјыд абу сещөм гөль, кущөмөн ми чајтам, а сөмын гижысјасыс агныс оз төдны спүту став кывсө, сегга разалөма, кісөма быд пелөсө, гижөдас абу-на чукөрмөма. Гижан-кывјыс абу-на зікөз шылалөма, артмөма, абу-на зік став комі кывнас озырмөма. Выл-гижысјас-возын сулалө уж—төдмагны комі-кыв-јон, бура төдмагны, чукөртны-котыртны кывсө.

Колө отсавны комі гижөд кыпөдны.

Гижөд кыптөмыд сіјө зев топыда көрталөма овмөс кыптөмкөд. Ödjөнжык-кө кутас кыптыны овмөс—өdjөнжык кыптас і гижөд, өdjөнжык кыптас культура Сіјө, пагкыда-кө шуны, сізі.

Өні мыј мијанлы колө?

Медвоз мијанлы колөны гижысјас. Гижысјас мијан емөг, сегга өні выль гижысјас петны заводітөны. Најөс колө котыртны. Котыртө КАПП. КАПП-лы колө жона төждыгны аслас шленјас-вөсна да выль гижны-заводітысјас-вөсна, мед-ескө најө оз пондыны вошласны, індыны вескыд-тујсө, мед-ескө најө оз пондыны жөмдавны, отсавны быд-ногөн налы кыпөдчыны. КАПП-лы ескө колө щөкыджыка чукөртчывлыны. Жонжыка відлавны да сорнітны выль-гижөд-јас-јылыг; індавны локжыксө, буржык-бокјассө выль-гижөдјасыс-лыг.

Со, ме-ногөн-кө, кущөм колан ужјас өні-кежлө сулалөны комі-гижысјас-возын.

Яков Чупров.

1) Литературный язык.

БЫДТОР-ЈЫЛЫГ.

МЫДОН ВУЗАЛӨМАӨГ ТӨВАР КОМІ ОБЛАСТЫН.

Стөч артавны оз поз. Уна төргүтүгјас, шуам, частнејјас оборотсө оз вјгтавны. Сесга област-пагтаыд сөкыд помөз чукөртны лыдпассө.

Менам төргүтөм-јылыг лыдпасјас индөма Ізва-карувтөг. Сөмын кујјим ујезд-пагта.

Колян 1925-26 воын төвар вузалөм карын да вөлөттјасын лоөма 8 мільон да 400 сурс шajt дон-кымын. Војза-во-герті содөма 1 мільон да 100 сурс шajt-кымын.

Сы-пјыг потребітельса-коператсіја вузалөма 4.740 сурс шajt-дон (ветымын квајт јукөн). Сесга мукөд-пөлөс коператівјас (инваліднеј, уждыган, окотнікјаслөн, мукөд) вузалөмаөг 600 сурс шajt-дон-кымын. Государство вузасөм (клебопродукт, госторг, обторг да мукөд сөмын ічөта-вузалөмөн—розницу) оборот вөчөма 1 мільон да 500 сурс шajt-кымын. Вөр-леңыг організатсіјајас да надеждінскеј комбінат һаһ да мукөд төвар сетөмаөг 1 мільон шajt-дон-гөгөр. Частнеј купечјас (быдгама Чудіновскеј да сене-Грішјас, Јемдінса Мішарінјас) обороттө ферт петкөдлөны ічөтөс. Внуторг шуө 560 сурс шajt дон-пө таво частнејјасыд вузасөмаөг.

Мед-јона паскалөма коператсіја: мільонөн жынјөн шajt оборотсө содтөма колян во-герті. Сесга частнеј купечјас бара-жө 200 сурс шajt дон-кымын унжык вузалөмаөг колян во-герті.

Локтан 1926-27 во-кежлө лыдөдөны: төвар-пө позас вузавны тајө кујјим ујездын 9 мільон да 700 сурс шajt дон-кымын. Содөмыс 1 мільон да 300 сурс шajt колян-во-герті. Потребітельса коператсіјалы локтан-во-кежлө арталөмөн позө урчітны квајтымын-јукөд-кымын во-гөгөрја јөз бозтасөмыг.

Парма.

МУ-ВЫНГОДАН-ТОР.

Солікамск-гөгөрыг (Кама-вылын, Комі областгаһ матын, асыз лун-вылын) өні сурсма вывті уна каліј¹⁾). Тајө каліјсс ескө вa-жөн-һін заводітлісны корсны, јешщө сар правітельство-дырјі-на. Сө-

1) Каліјнас шуө металл (көрт, ыргөн, езыг, өвінеч каліј—ставыс шуөдны металлјасөн). Каліј—өвінеч-коф рөма жө, һебыдк, кучкөмөн жугавлө оз дор-гы, зев өдіө отлаасө сынөдкөд сотчөмөн (віңны лөб карасін-пјыһн). Му-пышқас куш өтнас каліјыс һекор оз сурлы, а пыр көрт руда-моз жө сіјө мыјјасөн-кө отлаасөма. Отлаасөм-сертіыс сыдөн емөс торја һімјас—вајө шуөдны каліја сов-јасөн. Куш каліјыс муһ зев уналаө промышленностө, а сыдөн совјасыс зев јөна бурмөдөдны мујас да сіјөн вынөдөдм мујас-вылө локтө јона һаһ.

мын прамеја, чорыда корсны кутчигисны колан во-на. Каліјыс мед жонасө мунө мујас бурмөдөм-вылө, сөгга промышленностө. Вывті-нын бур сіјө мујас бурмөдөм-вылө.

Гермаңијаын каліјнад мујастө бурмөдөны да Һаң урожајыс воө 150—200 пуд фегатинаыс, туруныд кујимго пуд-сајас.

Өнөң став каліјсө перјылисны Гермаңијаын. Сы-кынңі, унала-ын егкө корсавлісны-да, Һекеыс ез сурлы. Совет-республикаө быд во вөлі лоө пыртны көкјамыс мільон шайт дон-кымын каліјтө, а мијан јешщө му-вылад сіјө вөлі оз-на вескавлы, еща вөлі пыртөны-да. Өнија төдмалөм-герті каліјыс Соликамскын ем 40 квадратнеј му-вылын. Тајө каліјыс 90 мертгаң 200 мерт судтаоң; Герма-ңијаад 600 мерт судтаоң. Бурлуннас мијан каліј омөлыс гермаңијаса каліјыс оз ло. Сөгга өті кілометр-вылас Соликамскын каліјыс вит-мында уна Гермаңијаын-дорыс.

Тајө каліј сурөмыс зев-ыжыд-тор. Каліј вермас қикөң вежны Совет-республикаын му ужалөм, вывті јона лептас урожајјас ми-јанлыс. Сіјө мијанлы оз кут зев донөн сувтны. Мөд-кө, мијан поң-ны кутас петкөдны мукөд государствојасө. Кыңі вөлі кытыштөма-нын, каліјыс вывті еща-инын да дона.

Локтан во март төлығын Соликамскын көсјөны-нын кодјыны первој шахтасө каліј перјыны. Сөгга регыд-жө заводитасны стрө-итны Совет-республикаын мед-војдөрја каліј-завод. Заводсө көсјө-ны стрөитны Соликамскын. Первој каднас заводыс кутас вөчны кык мільон пуд каліј.

Соликамск сулалө зев лөсыд инын, ва-туј-вылын. Каліјсө поң-ны кутас петкөдны донтөм туйөд паракөдјасөн; зев кутас мијанлы донтөг сувтны. Сөгга вөлі лөсөдөма важөнжүк-нын план өтлаав-ны көрттујөн Сібыр Војвыс-Саріқкөд (с Северным морем). Мијан Коми област-пыр—Ухтаті. Сіјө көрттујыс мунны кутас Соли-камск-пыр.

Н. Ул.

Веккөдөм.

Журнал 1-өд №-ын „Војдөр і дні“-стағын лөдма ошыбка: 30 лист-бокын, 8-өд строчкаын улысгаңыс, печатајтөма: „өті тувјыс-пө воіс 25 тув шабді.“ Кө-лө лыффыны: „өті тувјыс-пө воіс 25 јур шабді.“

Handwritten signature or mark.

Редколлегия: { Булышев Ф. И. Попов Н. П.
Минин М. П. — Темноев Н. И. Редактор: Н. Попов.
Надеев А. Н.

ЈУЌРТАС.

Кытчө кыскөны партијаын паныд-муноҗас. Н. Уль.	1	листка.
Кер-шпал леҗөм. Булышов.	8	"
Квајт лунөн абу артмөма олөм.	12	"

Міјан өіктык

Выл-віҗму вөчөм-јылыс.	15	"
Колө лөсөдны ас-көјдыс. В. Ісаков	17	"
Кыҗи бөрјыны бур вөв. Н. Ы.	19	"
Сір-пуөм Комі облагтын. Миһин	23	"
Вермагөј „төдыҗаскөд“. Врач І. Кокаһин	25	"
Ңеуна крестана-олөмгамыс. Степө Тсывунһин	26	"

Міјан коператсіја:

Мыј шуліс Љеһин коператсіја-јылыс. Парма	29	"
Ужпасјас таво-кежлө. Парма	30	"
Мыј керны уждыган-төварішществојасын.		
Өльк-Өндрөј	31	"
Кыҗи лөсөдны коператсіја-велөдан-кружок. Комі	33	"
Сіктса потребобшествојасын. Комі	34	"

Комі-гіжөдчүкөр:

Ңекор оз вун. Ңобдінса-Віттор	37	"
Сімгөд кымөр. Ж	38	"
Велөдчыс нывјаслы. Біја-өгыр	48	"
„Ғажтөм“. Ічөт-Іван	50	"
Олөмлөн потлағөм. Кос-кабыр.	51	"
Ғы ва-вылын кыҗгөм. Ңобдінса Віттор	52	"
Өнiја-дырји. Ч. Ы.-В.	54	"
Јөктөм. Іву-Васіл	55	"
Мыј колө вөчны. Јаков Чупров	56	"

Быдтор-јылыс:

Мыј дон вузалөма төвар комі облагтын. Парма	61	"
Му-вынгөдан-тор. Н. Уль.	—	"

1770

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Сузӧдӧй быд-тӧлысын-петан журнал

= ОРДЫМ =

**Гижӧны сетчӧ
коміӧн:** Совет-власт да ВКП-партия ужалӧм-
жылыс, ӱктса олӧм-жылыс, крестана-
олӧмӧ да овмӧссӧ бурмӧдӧм-лӧссӧ-
дӧм-жылыс, коперативяс-жылыс, ко-
мидн гижӧм-жылыс да бур-мича-гижӧд-
жас (сӱкжас, висжас) да уна мукӧд-
тор.

Быд номерын: 50—60 листбок-сажас, лӧбны
серпасжас.

доныс: гражданагы . . . 30 урӧн тӧлыс.
учрежден-
нежаслы да
организатсия-
жаслы 60 урӧн тӧлыс.

**Журнал сузӧдан
да гижӧджас-ыстан
адрес:**

Сыктывдин-кар, Вадорыв-
улыч, 41 № керн — „ОРДЫМ“
журналлы.

НЭЖ КОМИ
1-1

Торја-номерн ыбыгјаслы— 50 ур.